



DEHUKAMDER

DEHUKAM DENİZ HUKUKU DERGİSİ
DEHUKAM JOURNAL OF THE SEA AND MARITIME LAW

DEHUKAMDER - Cilt: 8 / Sayı: DEHUKAM 10. Yıl Özel Sayısı / Yıl: 2025, ss. 305-379

KÜRESEL İKLİM REJİMİNDE DENİZEL ÇEVRE POLİTİKALARI: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TARAFLAR KONFERANSI KARARLARINA DAYALI BİR DEĞERLENDİRME*

*MARINE ENVIRONMENTAL POLICIES IN THE GLOBAL CLIMATE
REGIME: AN ASSESSMENT BASED ON THE DECISIONS OF THE UNITED
NATIONS CONFERENCE OF THE PARTIES*

Arş. Gör. Aygün Karlı**

Prof. Dr. Mete Yıldız***

ÖZ

Bu çalışma, küresel iklim rejimi kapsamında denizel çevre politikalarının ele alınışını ve BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) taraflar konferansları (COP, CMP, CMA) kararlarının bu politikalar üzerindeki etkisini incelemektedir. İklim değişikliği, denizel ekosistemleri doğrudan etkileyen önemli bir faktördür ve uluslararası politika kararları bu ekosistemlerin korunmasında kritik rol oynamaktadır. Makale, küresel iklim rejimi ile denizel çevre politikalarının tarihsel gelişimini, BMİDÇS çerçevesindeki değerlendirmelerini ve COP kararlarının deniz politikalarıyla ilişkisini ele almaktadır. Kyoto Protokolü (CMP) ve Paris Anlaşması (CMA) kararlarının denizel ekosistemlere etkisi de incelenmektedir. Çalışmada, BMİDÇS kararları deniz taşımacılığında karbon emisyonlarının azaltılması, küçük ada devletlerinin dirençliliği,

* Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 20.02.2025 / Kabul Tarihi: 14.10.2025.

DOI Numarası: 10.64199/dehukamder.1643246.

Beyanlar

Telif Hakkı: Makalenin her türlü yayım, basım, çoğaltma ve dağıtım hakkı, DEHUKAMDER'e (Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Ulusal Araştırma Merkezi Deniz Hukuku Dergisi) aittir. Makalenin bilimsel, etik ve hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

Etik Beyanı: Yazar/yazarlar, bu çalışmanın/makalenin hazırlanması aşamasında etik kurallara uygun olduğunu beyan ederler.

Çatışma Beyanı: Yazar/yazarlar işbu çalışma hazırlanırken, herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Bulunmamaktadır.

** Araştırma Görevlisi, Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (aygun.karli@atilim.edu.tr) (ORCID: 0000-0003-3588-9789).

*** Profesör Doktor, Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (myildiz@hacettepe.edu.tr) (ORCID: 0000-0002-5864-6731).



kıyı koruma, deniz biyoçeşitliliğinin korunması, deniz seviyesi yükselmesi, balıkçılık ve su ürünleri sürdürülebilirliği, asidifikasyonun önlenmesi ve mavi karbon süreçleri gibi kategorilere ayrılmıştır. Son yirmi yılda, iklim politikalarında denizlerin rolü artmış, ancak COP kararlarının bağlayıcılığı ve etkinliği sınırlı kalmıştır. Kyoto Protokolü kararlarında denizel çevreye yeterince odaklanılmazken, Paris Anlaşması sonrasında bu konulara daha fazla vurgu yapılmıştır. Makale, deniz ekosistemlerini koruyacak daha bağlayıcı kararların alınması ve uygulanması gerektiğini vurgulayarak, gelecekteki BM iklim toplantıları için politika yapıcılara öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: •İklim Değişikliği •Küresel İklim Rejimi •Denizel Çevre Politikaları •Birleşmiş Milletler Taraflar Konferansı •Deniz Politikası

ABSTRACT

This study examines how marine environmental policies are addressed within the framework of the global climate regime and analyzes the impact of decisions made by the Conferences of the Parties (COP, CMP, CMA) under the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) on these policies. Climate change directly affects marine ecosystems, making international policy decisions crucial for their protection. The article explores the historical development of the global climate regime and marine environmental policies, their evaluation within the UNFCCC framework, and the relationship between COP decisions and marine policies. It also examines the impact of decisions made under the Kyoto Protocol (CMP) and the Paris Agreement (CMA) on marine ecosystems. The study categorizes UNFCCC decisions into key areas, including reducing carbon emissions from maritime transport, enhancing the resilience of small island states, coastal protection, conserving marine biodiversity, addressing sea level rise, ensuring the sustainability of fisheries and aquaculture, preventing ocean acidification, and promoting blue carbon processes. Over the past two decades, the role of oceans and seas in climate policies has increased; however, the binding nature and effectiveness of COP decisions remain limited. While marine environmental issues received insufficient attention in the Kyoto Protocol decisions, they have been more prominently addressed in the decisions following the Paris Agreement. The article emphasizes the need for more binding and actionable policies to protect marine ecosystems and provides recommendations for policymakers to ensure greater inclusion of marine-related decisions in future UN climate regime negotiations.

Keywords: •Climate Change •Global Climate Regime •Marine Environmental Policies •United Nations Conference of the Parties •Marine Policy

GİRİŞ

İklim krizinin temel nedenleri arasında, insan faaliyetlerinin sonucunda atmosfere salınan sera gazlarının birikmesi ve küresel sıcaklıkların artması yer almaktadır. Fosil yakıtların (kömür, petrol ve doğal gaz) yakılması, sanayi faaliyetleri ile ulaşım sektörü büyük miktarda karbon dioksit salımına neden olurken, tarım ve hayvancılık metan ve azot oksit gibi güçlü sera gazlarının atmosfere karışmasına yol açmaktadır. Buna ek olarak ormansızlaşma ve doğal

ekosistemlerin tahribi, karbon yutaklarını azaltarak atmosferdeki sera gazı yoğunluğunu artırmaktadır. Tüm bu faktörler, dünyanın ısıyı tutma kapasitesini artırarak küresel sıcaklıklardaki yükselmeye ve iklim sisteminde geri dönülmez değişikliklere neden olmaktadır. İklim krizinin sonuçları, dünya genelinde ekolojik dengeyi bozmakta, doğal yaşamı ve toplumları derinden etkilemektedir. Küresel sıcaklık artışı, buzulların erimesine ve deniz seviyelerinin yükselmesine neden olarak kıyı bölgelerinde ise su baskınlarını artırmaktadır. Ayrıca aşırı iklim olayları, şiddetli fırtınalar, uzun süreli kuraklıklar ve orman yangınları gibi felaketlerin daha sık ve yıkıcı hale gelmesine yol açmaktadır. Tarımsal üretimde düşüş, su kaynaklarının azalması ve biyolojik çeşitliliğin kaybı ekosistemlerin işleyişini bozarak gıda güvenliğini ve insan sağlığını tehdit etmektedir. Ayrıca, iklim değişikliğine bağlı göç hareketleri ve ekonomik kayıplar, sosyal eşitsizlikleri derinleştirerek küresel ölçekte siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklara neden olabilmektedir.¹

Denizel çevre politikaları son yirmi yılda önemini artırmış ve küresel iklim rejimi açısından başat unsurlardan birini oluşturmuştur.² Özellikle okyanus ve deniz ekosisteminin iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunların çözümüne oldukça büyük katkı sunması son dönemlerde yapılan araştırmalarda ortaya konan önemli bir gerçekliği oluşturmaktadır.³ Öte yandan, iklim değişikliğinin okyanus ve denizler özelinde yapmış olduğu olumsuz etki ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan kısa vadede belirgin olmasa da orta ve uzun vadede bu etki diğer ekosistemlere oranla daha belirgin ve daha şiddetli olmaktadır.⁴ Bu süreçlere ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar ve uluslararası toplantılar neticesinde de geçmiş dönemlerde üzerinde fazlaca durulmaya okyanus ve deniz ekosistemlerinin iklim değişikliğiyle bağlantısı günümüzde üzerinde fazlaca durulan bir konu haline almıştır.⁵

Küresel iklim rejimi, 1970'lerden günümüze gelişen uluslararası işbirliklerinin bir yansıması olarak 1992'de imzalanan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği

¹ James Hansen ve diğerleri, 'Perception of Climate Change' (2012) 109(37) Proc Natl Acad Sci USA E2415, 2415.

² Natalya D. Gallo ve diğerleri, 'Ocean Commitments under the Paris Agreement' (2017) 7(10) Nat Clim Change, 833.

³ Carlos M. Duarte ve diğerleri, 'The Role of Coastal Plant Communities for Climate Change Mitigation and Adaptation' (2013) 3(11) Nat Clim Change 961.

⁴ Jane Lubchenco ve Laura E. Petes, 'The Interconnected Biosphere: Science at the Ocean's Tipping Points' (2010) 23(2) Oceanography, 115.

⁵ Bakınız: IPCC, *Climate Change 2013: The Physical Science Basis* (IPCC Fifth Assessment Report, 2013).



Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) nihayete ermesi neticesinde sistemin kurulmasını sağlamıştır.⁶ Bu bakımdan sözleşmeyi değiştiren Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması haricinde küresel iklim rejiminin en önemli unsurunu bu sözleşme oluşturmaktadır.⁷ Sözleşme, iklim değişikliğine ilişkin sorunların çözüme kavuşturulması ve iklim değişikliği sorununun uluslararası bir sorun olduğunun gösterilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu bakımdan özellikle sera gazı emisyonlarının azaltılması ve küresel ısınmayla mücadele kapsamının BMİDÇS'ye taraf devletlere büyük bir sorumluluk yüklenmiştir.⁸

BMİDÇS'nin en önemli unsurların birisini her sene düzenli olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı (COP) oluşturmaktadır.⁹ Bu toplantıların temel amacını küresel iklim rejimi açısından işbirliğini geliştirebilmek ve her sene iklim değişikliğiyle mücadeleye dönük alınacak kararların konu başlıklarının belirlenmesini sağlamak oluşturmaktadır. Bu bakımdan COP kararlarının küresel iklim rejimi için büyük önemi bulunmaktadır.¹⁰ Özellikle tüm ülkelerin her sene bir araya gelerek iklim değişikliğinin yaratmış olduğu sorunlar üzerine tartışmalar yürütmesi ve bu tartışmaların neticesinde kararların alınması, kararların bağlayıcılığından bağımsız olarak değerlidir. Nitekim Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması sürelerince yine COP ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilen ve ilgili protokol ve anlaşmanın taraflar konferansları olarak bilinen CMP ve CMA toplantıları da küresel iklim rejiminin devamı ve yeni gelişmelere açık olan BMİDÇS açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı iklim değişikliğiyle bağlantılı olarak denizel çevre politikalarının çok düzeyli yönetim modeli çerçevesinde nasıl şekillendiğini incelemektir. Özellikle BMİDÇS kapsamındaki COP, CMP ve CMA kararları üzerinden küresel iklim rejiminin denizel çevreye ilişkin düzenlemeleri ele alınmaktadır. Çalışma, bu kararların ulusal ve bölgesel düzeylere nasıl yansıdığını ortaya koymayı, farklı aktörlerin işbirliklerini anlamayı ve çok

⁶ Daniel Bodansky, 'The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary' (1993) 18(2) Yale J Intl L, 451.

⁷ Lavanya Rajamani, 'The 2015 Paris Agreement: Interplay between Hard, Soft and Non-Obligations' (2016) 28(2) Journal of Environmental Law 337.

⁸ Pieter Pauw ve diğerleri, 'Beyond Headline Mitigation Numbers: We Need More Transparent and Comparable NDCs to Achieve the Paris Agreement on Climate Change' (2018) 147(1-2) Climatic Change 23.

⁹ Sebastian Oberthür ve Hermann E. Ott, *The Kyoto Protocol: International Climate Policy for the 21st Century* (Springer 1999), 251.

¹⁰ Joyeeta Gupta, *The History of Global Climate Governance* (Cambridge University Press 2014), 160.



düzeyleli yönetişim modelinin deniz ve okyanus politikaları bağlamındaki işlevsellliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca kararların tarihsel süreçteki gelişimini takip ederek, denizel çevre politikalarının iklim rejiminde giderek artan önemini ortaya koymaktadır. Böylelikle hem politika yapıcılar hem de akademi için uluslararası karar alma süreçlerinin denizel çevreye dair nasıl bir yönelim sergilediğini analiz etmeyi hedeflemektedir.

Çalışmanın teorik temelini çok düzeyli yönetişim yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu yaklaşım çevre politikalarının uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde eşzamanlı biçimde şekillendiğini vurgular. Küresel iklim rejiminin esnek ve ağ tabanlı yapısı sayesinde aktörler arası işbirliklerinin incelenmesi denizel çevre politikalarının hangi düzeyde ne tür etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, araştırmada yöntem olarak içerik ve tematik analiz kullanılmıştır. COP, CMP ve CMA toplantılarında alınan karar metinleri sistematik biçimde taranmış, “deniz taşımacılığı”, “küçük ada devletleri”, “biyoçeşitlilik”, “deniz turizmi” gibi temalar altında kategorize edilmiştir. Kodlama sürecinde karar maddeleri, içerdiği konulara göre sınıflandırılmış ve gerektiğinde çoklu kategorilere dahil edilmiştir. Böylece denizel çevre politikalarının hem çevresel hem de ekonomik-toplumsal boyutları bütüncül şekilde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, COP, CMP ve CMA kararlarının çoğu bağlayıcı nitelik taşımamakta, daha çok tavsiye kararları şeklinde kalmaktadır. Bu nedenle, alınan kararların uygulamaya geçirilip geçirilmediğini ölçmek mümkün değildir. İkinci olarak, çalışmanın kapsamı yalnızca karar metinlerinin analiziyle sınırlıdır; kararların devletler düzeyinde nasıl hayata geçirildiği veya ne tür sonuçlar doğurduğu incelenememektedir. Ayrıca, bölgesel farklılıkların etkisi ayrıntılı biçimde değerlendirilememiştir; örneğin küçük ada devletlerinin karşı karşıya olduğu sorunlarla büyük kıyı devletlerinin sorunları aynı çerçevede ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, BMİDÇS dışındaki diğer uluslararası mekanizmalar (örneğin BMDHS veya Biyoçeşitlilik Sözleşmesi) kapsam dışı bırakılmıştır. Son olarak, politik ve ekonomik faktörlerin karar süreçlerine etkisi de değerlendirme dışında tutulmuştur. Bu sınırlılıklar, bulguların yorumu açısından dikkate alınması gereken unsurlardır.

Çalışma, bir bütün olarak kavramsal çerçeve, kuramsal çerçeve, BMİDÇS ve önemi ile COP, CMP ve CMA kararlarının analizini kapsamaktadır. Kavramsal çerçeve bölümünde küresel iklim rejimi, denizel çevre politikaları ve Birleşmiş Milletler Taraflar Konferansı ile COP, CMP ve CMA kavramları tanımlanmıştır. Kuramsal çerçeve bölümünde ise amaç, metodoloji ve araştırma sorularına yer



verilmiştir. Çalışmanın diğer bölümünde ise BMİDÇS hakkında bilgi verilmiş ve tarihsel açıdan nerede konumlandığı belirtilmiştir. Son bölümde ise denizel çevre politikaları kategorileri ile COP, CMP ve CMA kararları incelenmiş olup tarihsel açıdan ve okyanus ve deniz ekosistemlerinin küresel iklim rejimindeki yeri açısından tüm kararlar analiz edilmiştir.

I. KURAMSAL ÇERÇEVE: ÇOK DÜZEYLİ YÖNETİŞİM

1. Amaç

Çalışma, COP kararlarının denizel çevre politikaları açısından analiz edilmesi sürecini barındırmaktadır. Buna göre COP, CMP ve CMA kararları içeriklerinde denizel çevreye ilişkin hangi hükümleri barındırdıkları ve bu hükümlerin hangi konu başlıklarıyla ilintili olduğunun tespiti amaçlanmaktadır. Ayrıca genel anlamda çalışma aşağıdaki amaçları içermektedir:

- Küresel İklim Rejiminin Denizel Çevre Politikalarıyla İlişkisi: COP, CMP ve CMA kararlarının denizel çevre politikalarıyla ilişkisinin incelenmesi ve hangi denizel çevre politikası kategorisinde kararların alındığının tespiti amaçlanmaktadır.
- Denizel İklim Adaptasyonu ve Azaltım Politikaları: Denizel ekosistemle bağlantısı olan ve iklim değişikliğiyle mücadele süreçlerinde uluslararası düzlemde alınan kararların azaltım ve adaptasyon politikaları başlıkları altında incelenmesi amaçlanmaktadır.
- Politika Boşluklarının Tespit Edilmesi: COP, CMP ve CMA kararlarının denizel çevre politikalarıyla ilişkisi tespit edilerek politika boşluklarının tespit edilmesi ve küresel iklim rejiminde deniz ve okyanusların korunmasına ilişkin eksikliklerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.
- Sürdürülebilirlik Hedeflerine Katkı: Denizel çevre politikalarının analizi ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden on dördüncüsü olan sudaki yaşam hedefinin COP, CMP ve CMA kararlarıyla bağlantısının incelenmesi ve bu hedefe ulaşmada ne gibi süreçlerin gerçekleştirilmesi gerekliliğinin araştırılması amaçlanmaktadır.
- Denizel Biyoçeşitlilik, Deniz Kirliliği ve Deniz Koruma Alanları: COP, CMA ve CMP kararlarının deniz kirliliğinin azaltılması, deniz koruma alanlarının artırılması ve denizel biyoçeşitliliğin korunması konusundaki süreçlere karar bazında bulunduğu katkıların incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. Metodoloji

Yukarıda açıklanan kategoriler birer sınıflandırma birimi olarak COP, CMA ve CMP kararlarının kodlanmasında kullanılmıştır. Bu bakımdan tüm kararlara ilişkin metinler taranmış ve ilgili kararlar sınıflandırmalara göre tasnif edilmiştir. Süreçte, kararların hangi sınıflandırma biriminde yer aldığı kararın içeriğine göre tespit edilmiştir ve yerleştirilmiştir. Böylelikle hangi toplantının çıktısı arasında yer alan kararın hangi sınıflandırma birimiyle ilişkili olduğu araştırılmıştır. Denizel çevre politikaları incelenirken hangi toplantıda hangi konuya öncelik verildiği incelenmiştir. Böylelikle zaman içerisindeki değişimi inceleme fırsatı da doğmuştur. Güvenirlilik ve geçerlik sağlama amacıyla karar metinleri kodlama sürecinin tüm aşamalarında gözden geçirilmiştir. Çalışmanın sınırlılığı olarak ise yalnızca COP, CMA ve CMP kararları incelenmiştir.

Karar metinlerinin sınıflandırılması sürecinde, öncelikle COP, CMA ve CMP kararları detaylı bir şekilde incelenmiş ve belirlenen on bir ana kategoriye (Deniz Taşımacılığında Karbon Emisyonlarının Azaltılması, Küçük Ada Devletlerinin Dirençliliği, Deniz Kıyılarının Korunması ve Planlanması, Denizel Biyoçeşitliliğin Korunması, Denizel Araştırma, Geliştirme ve Gözlem, Deniz Su Seviyesindeki Yükselmenin Önlenmesi, Deniz Suyu Sıcaklıklarının Artışının Önlenmesi, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Sürdürülebilirliği, Asidifikasyonun Engellenmesi, Deniz Turizminin Sürdürülebilirliği, Mavi Karbon Süreçlerinin Geliştirilmesi) uygun şekilde kodlanmıştır. Kodlama sürecinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılmış olup, karar metinleri tematik olarak ayrıştırılmıştır. Bu aşamada, kararların içeriği dikkatlice değerlendirilmiş ve hangi kategorilere girdiği belirlenirken konu bütünlüğü gözetenmiştir. Ayrıca, kararların zaman içindeki dağılımını analiz edebilmek amacıyla, her bir kararın ait olduğu toplantı yılı ve bağlamı da kaydedilmiştir. Böylece, denizel çevre politikalarının gelişimi ve öncelik alanlarının zaman içindeki değişimi daha sistematik bir şekilde ortaya konmuştur. Kodlama sürecinin güvenilirliğini artırmak adına, elde edilen veriler çapraz kontrollerle değerlendirilmiş ve tutarlılık analizleri yapılmıştır.

3. Araştırma Soruları

Çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Denizel çevre politikaları COP, CMA ve CMP kararları çerçevesinde nasıl ele alınmaktadır?



2. COP, CMA ve CMP kararlarında denizel çevre politikalarına ilişkin hangi konulara öncelik verilmiştir?
3. Denizel çevre politikalarına dair alınan kararların içeriği, zaman içinde nasıl bir değişim göstermektedir?
4. COP, CMA ve CMP kararlarında denizel çevre politikalarına ilişkin hangi kategorilerde daha fazla karar alınmış, hangi kategoriler ihmal edilmiştir?

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Küresel İklim Rejimi

Tarihsel olarak iklim rejimi, iklim değişikliği ve buna bağlı sorunların düzenlenmesi için ülkelerin, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumların katılımıyla oluşturulmuş olan kurallar, ilkeler ve kuruluşlar bütününe ifade etmektedir. Özellikle, 1992’de imzalanan BMİDÇS itibarıyla küresel iklim rejiminin devletler nezdinde kurgulandığı ve kurallara bağlandığı ifade edilebilir. Buna bağlı olarak küresel iklim rejiminin unsurlarını uluslararası anlaşmalar, kurumlar ve mekanizmalar, finans ve destek mekanizmaları ile yaptırımlar ve izleme mekanizmaları olarak dört kategoriye ayırmak mümkündür.¹¹

Küresel iklim rejiminin uluslararası sözleşmeler unsuru kurallar bütününe ve temel çerçeveyi hazırlayan birincil unsur olması nedeniyle önem taşımaktadır. Bunlardan ilkinin 1992’de imzalanan BMİDÇS oluşturmaktadır. İklim değişikliğine dair küresel iklim rejiminin kurucu unsuru olan sözleşme iklim değişikliğiyle mücadele açısından temel çerçeveyi oluşturmaktadır. 1997’de ise Kyoto Protokolü ile değiştirilen BMİDÇS temel sera gazı emisyon azaltım hedeflerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. 2015’te kabul edilen ve küresel sıcaklık artışına 1,5-2 derece hedefinin bulunduğu Paris Anlaşması ise ülkelere ulusal katkı beyanı oluşturmalarını ve bu beyanların iklim değişikliğiyle mücadele etme konusunda önemli yapıtaşları olması sorumluluğunu yüklemiştir.¹²

Küresel iklim rejiminin bir diğer unsurunu ise kurumlar ve mekanizmalar oluşturmaktadır. Bunlara örnek olarak Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli

¹¹ Robert Falkner, ‘American Hegemony and the Global Environment’ (2005) 7(4) Int Stud Rev, 585.

¹² Joanna Depledge, *The Organization of Global Negotiations: Constructing the Climate Change Regime* (Earthscan 2005), 41.

(IPCC) ve COP verilebilir. IPCC raporlar, sentez raporlar ve çalışma gruplarıyla iklim değişikliğine ilişkin bilimsel kanıtların değerlendirildiği ve buna ilişkin bilimsel bilginin üretildiği bir Birleşmiş Milletler organıdır. COP ise BMİDÇS'nin yıllık toplantılarının yapıldığı ve kararların alındığı organ olarak ifade edilmektedir. BMİDÇS kapsamında düzenlenen ve taraf ülkelerin senelik olarak gerçekleştirdikleri toplantıları içeren COP süreçleri, iklim değişikliği konusundaki anlaşmaların ve eylem planlarının müzakere edildiği toplantıları içermektedir.¹³

Üçüncü unsur olarak finans ve destek mekanizmaları küresel iklim rejiminin temellerinden birini oluşturması açısından önem taşımaktadır. Yeşil İklim Fonu, Sürdürülebilir Kalkınma Fonu ve Uluslararası İklim Değişikliği Finansmanı gibi mekanizmaların içerisinde yer aldığı bu kategoride az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için iklim değişikliğine uyum ve iklim değişikliği azaltım politikalarını gerçekleştirebilmeleri adına finansman sağlanmaktadır.¹⁴

Son olarak, küresel iklim rejiminin unsurları arasında yaptırımlar ve izleme mekanizmaları gelmektedir. Bu unsur özellikle BMİDÇS'ye taraf devletlerin ulusal katkı beyanlarına dayanmaktadır. Ulusal katkı beyanları iklim değişikliğine ilişkin süreçlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi için ülkelerin şeffaf ve hesap verilebilir şekilde beyan vermesi ifade etmektedir. Beş yılda bir güncellenen ve her ülkenin iklim değişikliğine yönelik ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerini içeren ulusal katkı beyanlarında iklim değişikliğine uyum ve sera gazı emisyonlarını azaltım stratejilerini barındırmaktadır.¹⁵

2. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

BMDİÇS, iklim değişikliğinin sebep olduğu sorunlarla mücadele etmek amacıyla oluşturulmuş ve küresel iklim rejiminin kurucusu olan uluslararası çevre anlaşmalarından birisidir. Sözleşmeyle birlikte iklim değişikliğinin neden olduğu etkileri azaltmak ve küresel ısınmanın kontrol altına alınabilmesi amacıyla uluslararası işbirliği yapılması gerekliliği ilan edilmiştir. BMİDÇS, 9 Mayıs 1992 tarihinde kabul edilmiştir ve atmosferde artan sera gazı konsantrasyonlarının yaratmış olduğu tehditlere ilişkin giderek artan bilimsel

¹³ Mike Hulme, 'Meet the IPCC: Mapping the Political and Scientific Landscape of the Intergovernmental Panel on Climate Change' (2011) 21(2) Glob Environ Change, 368.

¹⁴ Axel Michaelowa ve Katharina Michaelowa, 'Climate Finance: The Political and Institutional Challenges' (2011) 20(5) Environmental Politics, 668.

¹⁵ Joeri Rogelj ve diğerleri, 'Paris Agreement Climate Proposals Need a Boost to Keep Warming Well Below 2 °C' (2016) 534 Nature, 631.



kanıtlara yanıt olarak müzakere süreçlerini başlatmıştır. Bu tehditler dünyanın ortalama sıcaklıklarında tarihte benzeri görülmemiş oranlarda artışa yol açabilmektedir ve bunun sonucunda deniz su seviyesinin yükselmesi, kasırga ve siklon faaliyetlerinin artması, kuraklık, çölleşme ve mercan beyazlaşması gibi olumsuz etkiler ortaya çıkarabilmektedir.¹⁶

BMİDÇS'nin müzakere süreci Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından başlatılmıştır. 1988 yılında Genel Kurul, "iklim değişikliğinin insanlığın ortak bir kaygısı olduğunu" kabul etmiş ve hükümetleri, hükümetler arası kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarını acil olarak iklim değişikliğine ilişkin bir çerçeve sözleşme hazırlamak için ortak bir çaba göstermeye çağırmıştır. Yine 1988 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), uluslararası topluma daha ileri adımlar atılması için gerekli bilimsel rehberliği sağlamak üzere Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelini (IPCC) kurmuştur. IPCC'nin Ağustos 1990'da yayınlanan Birinci Raporu, küresel sıcaklıklarda on yılda 0.3 derecelik bir artışı en iyi tahmin olarak öngörmüş ve on yılda 0.2 derece ile 0.5 derece arasında kesin olmayan bir artış aralığı belirlemiştir. Bu ısınma oranlarının çevresel, ekonomik ve sosyal sonuçları, IPCC tarafından açıklanmıştır.¹⁷

COP, BMİDÇS'nin en üst organıdır ve sözleşmenin uygulanmasını düzenli olarak gözden geçirmek ve etkili bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek için kararlar almakla görevlidir. COP, Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde ilk kez toplanmış ve yine COP tarafından aksi kararlaştırılmadıkça ilk toplantıdan sonra her yıl toplanmaktadır. Başta, tarafların yükümlülüklerini periyodik olarak incelemek, önlemlerin koordinasyonunu kolaylaştırmak, sera gazı emisyon envanterlerinin hazırlanması için karşılaştırılabilir metodolojileri teşvik etmek ve yönlendirmek, sözleşmenin tüm taraflarca uygulanmasını ve önlemlerin genel etkisini değerlendirmek ve sözleşmenin uygulanmasına ilişkin düzenli raporları kabul etmek olmak üzere özel olarak sayılmış çok sayıda görevi bulunmaktadır.¹⁸

BMİDÇS'nin temel amaçları arasında atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarının tehlikeleri seviyelere ulaşmadan önlemek yer almaktadır. Bunu gerçekleştirmek amacıyla BMİDÇS, sözleşmeye taraf ülkelere çeşitli

¹⁶ Daniel Bodansky, 'The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary' (1993) 18(2) Yale J Intl L, 451.

¹⁷ a.g.m., 452.

¹⁸ a.g.m., 454.



yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükler arasında sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğinin etkilerine yönelik uyumun gerçekleştirilmesi, taraf ülkelerin teknoloji alanında işbirliklerinin artırılması, taraf ülkeler iklim değişikliğine uyum konusunda finansal destek sağlanması ve gelişmekte olan ülkelere destek verilmesi yer almaktadır. Sözleşmenin temel ilkesi ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesidir. Buna göre, her ülke iklim değişikliği ile mücadele etmekle doğrudan sorumludur; ancak geçmişten günümüze daha fazla sera gazı salımı gerçekleştirmiş olan gelişmiş ülkeler iklim değişikliğiyle mücadele etmek konusunda daha fazla yükümlülük taşımaktadır.

Sözleşme, ilk aşamada, bağlayıcılığı bulunan emisyon azaltım hedefleri içermemesine rağmen taraf ülkelerden sera gazı emisyonlarının izlenmesi ve raporlanması talep edildi. 1997’de Kyoto Protokolü, Kyoto’da kabul edildi ve 2005 yılında yürürlüğe girdi. Gelişmiş ülkeler açısından bağlayıcı olan sera gazı emisyon azaltım hedefleri bu protokol sonrasında belirlendi. Bağlayıcılığa ilişkin ilk taahhüt dönemi 2008-2012, ikinci taahhüt dönemi ise 2013-2020 yıllarını kapsamaktadır. 2015’te ise Paris Anlaşması COP21’de kabul edilmiş ve 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, küresel sıcaklık artışlarının sanayi öncesi döneme kıyasla 2 derecenin altında tutmayı ve 1,5 derece hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır. Sözleşmeye taraf olan her ülke, ulusal katkı beyanlarını oluşturma yoluyla sera gazı azaltım hedeflerini belirlemekte ve güncellemektedir.

3. Denizel Çevre Politikaları

Denizel çevre politikaları en geniş tanımıyla deniz ve okyanus ekosistemlerinin korunmasını, sürdürülebilirliğini ve yönetimini içerek kamu politikası süreçlerini ifade etmektedir. Denizel çevre politikaları ulusal veya uluslararası düzeyde çerçevesi sunulan yasa, düzenleme, strateji veya uygulamaları içermektedir. Denizel çevre politikalarının temel hedefi ise denizel ekosistemin bozulmasına dönük tehditlerin ortadan kaldırılmasına ilişkin düzenlemeleri yerine getirmektir. Denizel çevre politikalarının temel amaçları arasında deniz ekosisteminin korunması, denizel biyoçeşitliliğin korunması, deniz kirliliğinin önlenmesi veya kontrol altına alınması, iklim değişikliğinin deniz ve okyanuslara ilişkin etkilerinin sınırlandırılması ile balıkçılık ve su ürünleri



yetiştiriciliğinin, deniz taşımacılığının ve liman yönetimlerinin sürdürülebilirliği yer almaktadır.¹⁹

Denizel çevre politikalarının kapsadığı altı alan bulunmaktadır. Bunlardan ilkini deniz kirliliğiyle mücadele oluşturmaktadır. Deniz kirliliğiyle mücadele alanı kara kaynaklı kirleticilerle mücadele ve deniz kaynaklı kirlilikle mücadele olarak ikiye ayrılmaktadır. Alanın temelini denizlerin ve okyanusların kirlilikten arındırılması ve kirlenmenin önlenmesi oluşturmaktadır.

Altı alandan ikincisini ise denizel biyoçeşitliliğin korunması oluşturmaktadır. Denizel biyoçeşitliliğin korunması denizde ve okyanusta yer alan canlı ve cansız tüm varlıkların korunmasını ilke edinen bir süreci ifade etmektedir. Özellikle nesli tükenme tehlikesi altında olan canlılar, balıkçılığın sürdürülebilir yapılabilmesi adına popülasyon kontrolü, resifler ve deniz çayırlarının korunması gibi süreçlerin içerisinde yer aldığı denizel biyoçeşitliliğin korunması alanı diğer tüm alanlarla bağlantılı şekilde yürütülmesi gereken bir süreci içerisinde barındırmaktadır.²⁰

Denizel çevrenin korunmasının üçüncü alt alanını ise deniz kıyılarının korunması ve yönetimi oluşturmaktadır. Deniz kıyılarının korunması, deniz ve okyanusların alan yönetimini ve deniz koruma alanlarının oluşturulmasıyla ifade edilebilmektedir. Ekolojik açıdan hassas olan deniz ve okyanus alanlarının koruma alanı ilan edilmesi ile bu alanlarda yapılan madencilik, balıkçılık, turizm gibi faaliyetlerin sınırlandırılması deniz kıyılarının korunması ve yönetimini oluşturmaktadır. Ayrıca deniz kıyılarının yönetimi konusunda bütünleşik kıyı alanları yönetimi gibi süreçler de yer almaktadır.²¹

Bir diğer alan olan ve deniz ve okyanus çevresiyle doğrudan ilişkili olan alan ise iklim değişikliğine uyum ve karbon emisyonlarının azaltımıdır. Denizler ve okyanuslar iklim değişikliğine uyum ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için oldukça önemli ekosistemlerdir. Bu nedenle deniz ve okyanus su seviyelerinin yükselmesi, asidifikasyonun önlenmesi ve denizel yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması iklim değişikliğinin etkilerini azaltma

¹⁹ Suzanne J. Boyes ve Michael Elliott, 'Marine Legislation - The Ultimate "Horrendogram": International Law, European Directives & National Implementation' (2014) 86(1) Mar Pollut Bull, 39.

²⁰ Boris Worm ve diğerleri, 'Impacts of Biodiversity Loss on Ocean Ecosystem Services' (2006) 314(5800) Science, 787.

²¹ Enric Sala ve diğerleri, 'Assessing Real Progress Towards Effective Ocean Protection' (2018) 91 Marine Policy, 11.

konusunda önem taşımaktadır. Bu bakımdan denizel çevrenin korunması iklim değişikliğinin etkilerini azaltmada önemli unsurlar arasında yer almaktadır.²²

Denizel çevrenin korunmasına dair beşinci unsur balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilirliği oluşturmaktadır. Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği dünyadaki pek çok insanın geçim ve besin kaynağı olsa da sürdürülebilir bir şekilde yapılmayan bu faaliyetler sonucunda denizel çevre geri dönülemez sorunlarla karşı karşıya gelebilmektedir. Hem denizel ekosistemin korunması hem de ekonomik, sosyal ve çevresel şartların korunabilmesi adına stokların korunması, habitat korunması ve bilim temelli yönetim ile balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanması durumunda denizel çevrenin korunması da mümkün kılınacaktır.²³

Denizel çevrenin korunmasının altıncı ve son unsurunu ise deniz taşımacılığı ve liman hizmetlerinin sürdürülebilirliği oluşturmaktadır. Bu unsorda denizcilik faaliyetlerinden kaynaklanan çevre sorunlarının en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için denizcilik faaliyetlerinden kaynaklanan karbon emisyon oranlarının azaltılması, kirliliğin önlenmesi, hassas ekosistemlerin korunması, lojistik sistemlerin verimli hale getirilmesi, yeşil liman uygulamalarına geçilmesi ve dolaşım maliyetlerinin azaltılması ön plana çıkmaktadır. Kısaca, denizel çevrenin korunabilmesi amacıyla deniz taşımacılığı ve liman hizmetlerinde sürdürülebilir yöntemlerin kullanılması ve özellikle karbon emisyon oranlarının azaltılması hedeflenmektedir.²⁴

III. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TARAFLAR KONFERANSI VE COP, CMP VE CMA KARARLARI

COP, BMİDÇS'ye taraf olan devletlerin düzenli olarak her yıl bir araya geldiği uluslararası bir zirvedir. Zirvelerdeki toplantılar iklim değişikliğiyle mücadele, iklim değişikliğine uyum, iklim değişikliğine ilişkin süreçlerin geliştirilmesi ve iklim değişikliğine yönelik politikaların uygulanmasına dönük kararları içermektedir. 1995'te Berlin'de düzenlenen ilk COP toplantısından günümüze

²² Scott C. Doney ve diğerleri, 'Ocean Acidification: The Other CO₂ Problem' (2009) 1(1) Annu Rev Mar Sci 169; Church JA and White NJ, 'Sea-Level Rise from the Late 19th to the Early 21st Century' (2011) 32 Surveys in Geophysics, 585.

²³ Rosamond L. Naylor ve diğerleri 'A 20-Year Retrospective Review of Global Aquaculture' (2021) 591(7851) Nature, 551.

²⁴ Evert A. Bouman ve diğerleri, 'State-of-the-Art Technologies, Measures, and Potential for Reducing GHG Emissions from Shipping' (2017) 52 Transp Res D Transp Environ, 408.



her yıl farklı ülkede iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunlara çözüm üretebilmek adına tüm devletler toplantılara katılmaktadır.²⁵

COP toplantılarının genel amaçları arasında uluslararası iklim politikalarının belirlenmesi yer almaktadır. Özellikle iklim değişikliğiyle mücadele konusunda alınacak önlemler ve ülkelerin atacakları adımların öncelendiği toplantılarda uluslararası işbirliği hayati önem taşımaktadır. Küresel sıcaklık artış sınırının 1,5 derece ile sınırlandırılması ve sera gazı emisyonlarının azaltılması hedefleri, iklim değişikliğine dönük çözüm önerilere yönelik finansman sağlanması, iklim değişikliğine uyum projelerine destek sağlanması ve ülkelerin hesap verilebilirliğinin desteklenmesi COP toplantılarının genel yapısını anlatmaktadır.²⁶

COP toplantılarına örnek vermek gerekirse, önemli sayılabilecek dört konferanstan bahsedilebilir. Bunlardan ilki 1997’de düzenlenen COP 3’tür. Bu toplantıda Kyoto Protokolü kabul edilmiş ve gelişmiş ülkeler için bağlayıcı olan sera gazı azaltım hedefleri belirlenmiştir. Önemli COP toplantılarından ikincisi ise 2015’te Paris’te düzenlenen COP 21’dir. Bu toplantı sonrasında ise Paris Anlaşması kabul edilmiştir. İlgili anlaşmada, küresel sıcaklık artışlarının 2 derecenin altında tutulması ve hedefin 1,5 derece olması taraf devletlerce taahhüt edilmiştir. Bir diğer önemli COP toplantısı ise COP 26’dır. 2021 yılında Glasgow’da düzenlenen toplantıda kömür kullanımlarının azaltılması ve fosil yakıtlara dönük sübvansiyonların kademeli bir biçimde sonlandırılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca toplantıda karbon nötr süreci değerlendirilmiştir. Bir diğer önemli COP toplantısı ise 2023’te düzenlenen COP 28’dir. Toplantıda, küresel emisyon azaltım hızını arttırmak ve iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasına dönük finansal destek mekanizmalarını genişletmek taraf devletlerce tartışılmıştır.²⁷

COP toplantıları, küresel açıdan hedeflerin belirlendiği toplantılar olma özelliğiyle önem taşımaktadır. Ayrıca iklim değişikliğine ilişkin uzun vadeli hedeflerin belirlendiği bu toplantılar ülkelerin yasal çerçevelerini geliştirebilmeleri açısından referans nitelik taşımaktadır. COP toplantıları sonrası alınan kararların bağlayıcılığı ise toplantı çıktılarının ülkelere

²⁵ Gupta, *The History of Global Climate Governance*, 41.

²⁶ Scott Barrett, *Environment and Statecraft: The Strategy of Environmental Treaty-Making* (Oxford University Press 2003), 53.

²⁷ Robert Falkner, ‘The Paris Agreement and the New Logic of International Climate Politics’ (2016) 92(5) Intl Aff, 1107.

kararlaştırılma biçimine göre farklılık göstermektedir. Örneğin bazı COP kararları devletlerin doğrudan taraf oldukları protokol ve anlaşmaları içermektedir. Bununla beraber ilgili anlaşmalara, tarafları ulusal katkı beyanlarını verme konusunda yükümlü tutmaktadır. Bununla beraber ülkelerin COP kararları sonucunda alınan emisyon hedeflerine ulaşamamaları durumunda karşılaşacakları herhangi bir cezai yaptırım bulunmamaktadır. Bu süreçler haricinde COP toplantılarında alınan kararların büyük çoğunluğu tavsiye niteliğinde olmaktadır. İlgili kararların uygulanması konusu ülkelerin kendi inisiyatiflerindedir. COP kararları, doğrudan bağlayıcı olmamakla beraber siyasi taahhütlerdir. Bu nedenle kararlar bağlayıcı değildir. COP kararlarının uygulanması ülkelerin ulusal düzeyde ilgili süreçleri politika belgelerine entegre edip etmemeleriyle ilintilidir. Ancak yine de bu tür kararlar, ülkelerin kendileri üzerinde siyasi ve ahlaki baskı oluşturmakta ve uygulamada ciddi etkiler yaratabilmektedir.²⁸

CMP kararları ise yine Taraflar Konferansı kararları içerisinde yer almaktadır. İlgili kararların ayırt edici özelliği ise protokol kararlarına ilişkin alınan kararları içermeleridir. Kyoto Protokolü'ne taraf olan ülkelerin bir araya gelerek almış oldukları kararları içeren bu toplantılar ilgili protokolün uygulanmasını sağlamak, küresel emisyon hedeflerinin belirlenmesi ve ülkelerin iklim değişikliğine dönük işbirliği yapabilmelerine ilişkin süreçleri içermektedir. Bu toplantılarda teknik ve politik kararlar alınmaktadır. CMP kararları, BMDİDÇS kapsamında her sene toplanan COP toplantılarıyla eş zamanlı olarak düzenlenmektedir. İlgili kararlar ülkelerin emisyon azaltım hedeflerini, emisyonlarına ilişkin raporlama gerekliliklerini, karbon piyasalarının düzenlenme yöntemlerini, uyum ve finansman mekanizmalarını, sera gazı envanterlerini ve buna ilişkin doğrulama süreçlerini içerisinde barındırmaktadır.

CMA kararları ise CMP kararlarına benzer şekilde ilerleyen ancak bu kez Paris Anlaşması kapsamında alınan kararları içeren toplantıları içermektedir. İlgili kararlar Paris Anlaşması'nın uygulanmasını ve denetlenmesini sağlamak amacıyla oluşturulan ana karar mekanizmalarının bir sonucudur. CMA kapsamında alınan kararlar Paris Anlaşması'na taraf ülkelerce alınır ve küresel iklim rejiminin bir unsuru olarak iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında önemli düzenlemeleri içerir. İlgili kararların ana konularını Paris Anlaşması'nın uygulanma kuralları içerisinde barındıran Paris Kural Kitabı'nın (Paris

²⁸ Christina Voigt, 'The Compliance and Effectiveness Mechanism of the Paris Agreement' (2016) 25(2) Review of European, Comparative & International Environmental Law, 161.



Rulebook) belirlenmesi, ulusal katkı beyanlarının gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi ile adaptasyon planları, iklim finansmanının geliştirilmesi, kayıp ve zarar mekanizmalarının düzenlenmesi, karbon piyasaları ve işbirliğine dönük mekanizmaların güçlendirilmesi ve son olarak küresel stok takip süreçlerinin yürütülmesi ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır. CMA toplantıları, CMP toplantılarında olduğu gibi COP toplantıları ile eş zamanlı yürütülmektedir. Toplantıların genel amacını Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşılmasını sağlamak için devletlerin iş birliği süreçlerinin yürütülmesi ve buna ilişkin düzenlemelerin yapılması oluşturmaktadır.

Ulusal literatürde de iklim değişikliği ve küresel iklim politikaları üzerine yapılan çalışmaların giderek arttığı, ancak hâlâ sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak BMİDÇS, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi küresel iklim rejimlerinin Türkiye'ye etkilerini ve bu süreçte üstlenilen yükümlülükleri incelemektedir. Öztürk ve Öztürk,²⁹ BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na uzanan dönemde Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası iklim anlaşmalarının tarihsel gelişimini ve yükümlülüklerini ele alarak, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması'nın ulusal çevre politikaları üzerindeki etkilerini vurgulamış ve Türkiye'nin küresel iklim rejimine dâhil oluş sürecine ışık tutmuştur. Benzer biçimde, Sadioğlu ve Ağıralan,³⁰ COP 25 müzakereleri çerçevesinde iklim değişikliği tartışmalarını değerlendirmiş ve Türkiye'nin bu süreçteki konumunu inceleyerek, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarının müzakerelerin etkinliğini sınırladığını ortaya koymuştur. Demir³¹ ise Paris Anlaşması ve COP 26 kapsamında Türkiye'nin yükümlülüklerini ayrıntılı biçimde ele almış, ülkenin 2053 için açıkladığı “net sıfır emisyon” hedefi ve 2030 yılına kadar öngördüğü sera gazı azaltım stratejilerini tartışarak, Türkiye'nin kırılgan coğrafi yapısı nedeniyle iklim değişikliğine karşı daha fazla risk altında olduğunu belirtmiştir. Kaya³² ise Kyoto Protokolü'nden Paris Anlaşması'na geçiş sürecini tarihsel bir perspektifle ele almış; çevre sorunlarının uluslararası boyutunu ve devletlerin kolektif hareket

²⁹ Mehmet Öztürk ve Arzu Öztürk, 'BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na: Birleşmiş Milletler'in İklim Değişikliğiyle Mücadele Çabaları' (2019) 12(4) Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 527, 533.

³⁰ Uğur Sadioğlu ve Erkan Ağıralan, 'İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP 25)' (2020) 11(Ek Sayı 1) KAÜİİBFD 361, 379.

³¹ Aynur Demir, 'Paris Anlaşması ve 26. Taraflar Konferansı (COP 26)'nda Türkiye Değerlendirmesi: Yükümlülükler ve Sorumluluklar' (2022) 15(2) Biological Diversity and Conservation 162, 163.

³² Hulusi Ekber Kaya, 'Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları' (2020) 4(10) Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi 165, 179.



etme zorunluluğunu vurgulamış, ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki çıkar farklılıklarının küresel iklim müzakerelerinin önündeki en büyük engel olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda ulusal literatürün sınırlı ancak değerli katkıları sunduğu; Türkiye'nin uluslararası iklim politikalarındaki konumunu anlamak ve küresel süreçlerle uyumlu ulusal politikalar geliştirmek için önemli bir zemin sağladığı görülmektedir.

Uluslararası Adalet Divanı'nın (ICJ) 23 Temmuz 2025 tarihli *Obligations of States in respect of Climate Change* başlıklı danışma görüşü COP ve CMA kararlarının uluslararası hukuk içindeki statüsüne önemli bir açıklık getirmiştir. Mahkeme, bu kararların her durumda doğrudan bağlayıcı olmadığını kabul etmekle birlikte özellikle Paris Anlaşması gibi çok taraflı çevre antlaşmalarının yorumuna ışık tutan "sonraki anlaşmalar" niteliği taşıyabileceklerini vurgulamıştır. Böylelikle COP kararları yalnızca siyasi taahhütlerin ifadesi olarak değil; devletlerin anlaşma yükümlülüklerini somutlaştıran ve yorumlayan araçlar olarak da değerlendirilebilmektedir.

Mahkeme ayrıca COP kararlarının bağlayıcı etki yaratmasının devlet uygulamaları ve hukuki yükümlülük bilinci ile desteklenmesine bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşım COP kararlarını uluslararası hukukta ikincil normatif kaynaklar haline getirerek devletlerin iklim değişikliğiyle mücadeledeki yükümlülüklerini güçlendirmektedir. Dolayısıyla ICJ'nin görüşü COP kararlarının yalnızca politik yönlendirme belgesi değil; uygun koşullar altında devletler için hukuken bağlayıcı sonuçlar doğurabilecek birer normatif çerçeve olduğunu ortaya koymaktadır.

IV. BULGULAR: BMİDÇS VE COP, CMA İLE CMA KARARLARI

Son yirmi yılda iklim politikası alanında okyanus ve denizel çevreye ilişkin sorunlarına dair farkındalık artmıştır. Bu farkındalık, iklim ve okyanus yönetimi süreçlerinin daha fazla yakınlaşması sonucunu doğurmuştur. BMİDÇS ve onu takip eden anlaşmalar, tarafların sera gazı emisyonlarını azaltmak ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için üzerinde çalıştıkları evrensel bir uluslararası hukuk mimarisini temsil etmektedir. Daha geniş bir katılım anlayışıyla BMİDÇS kapsamındaki konularda yetkili olan kabul edilmemiş kuruluşların (özel gözlemci olmak için kabul sürecini tamamlamamış olanlar) sözleşme organlarının oturumlarına katılmalarına izin verilmektedir. Taraf olmayanlar, temsilcileri BMİDÇS sürecine bilgi vererek katılma hakkına sahip olan, ancak oy hakları veya karar müzakere ayrıcalıkları olmayan gözlemci devletleri ve gözlemci örgütleri içermektedir. Gözlemci devletlere ek olarak, taraf



olmayanlar, Birleşmiş Milletler sistemindeki ihtisas kuruluşları, diğer hükümetlerarası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları gibi çok çeşitli kuruluşları (özel gözlemci statüsü verilmiş olanlar) kapsamaktadır.³³

BMİDÇS'nin giriş bölümünde ve 4. Maddesinde kıyı bölgeleri yönetimi için entegre planlarda deniz su seviyesinin yükselmesinin adalar ve kıyı bölgeleri üzerindeki olası olumsuz etkilerinden açıkça bahsedilmekte ve okyanusu esas olarak sera gazı yutakları ve rezervuarlarının dar ama önemli bir bileşeni olarak kabul etmektedir.³⁴ Bununla birlikte, okyanus ve denizler tarihsel olarak hem COP toplantılarında hem özel müzakerelerde hem de yan etkinliklerde çok az ilgi görmüştür.³⁵ Okyanusun uluslararası iklim rejimi tarafından bu şekilde ayrık olarak ele alınması, BMİDÇS'nin geniş kapsamı ve çok taraflı iklim müzakerelerinin geleneksel olarak iklim değişikliğinin atmosfer, karasal ekosistemler ve ekonomi üzerindeki antropojenik doğası nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmış olmasıyla açıklanabilir.³⁶ İklim politikasında okyanus ve denizlere ilgili ilk çevresel tartışmalar azaltıma odaklanmıştır.³⁷ Tarihsel olarak devletler, okyanus ve denizlerin küresel iklim sistemi içindeki rolüne ilişkin sınırlı anlayışın bir sonucu olarak ve hali hazırda karmaşık olan bir sürece finansman veya teknoloji transferi gibi oldukça tartışmalı konuları eklemek durumunda kalacakları için okyanus ve denizlerle ilgili konuları uluslararası iklim rejimi gündemine alma konusunda genellikle siyasi irade eksikliği göstermiştir.

2015 yılında düzenlenen COP 21'de bazı devlet ve devlet dışı aktörler, iklim değişikliğinin etkilerini hafifletme ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için ölçeklendirilebilir stratejiler bağlamında okyanus temelli çözümleri gönüllü olarak politik tartışmalara dahil etmiştir. Sonuç olarak ortaya çıkan Paris Anlaşması, küresel ısınmayı 2 derecenin çok altında ve ideal olarak 1,5 derece ile sınırlandırma nihai hedefini belirlemiş ve okyanus ve denizler de dahil olmak

³³ Bobbi-Jo Dobush ve diğerleri 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) Climate Policy, 254.

³⁴ Bleuenn Guilloux ve Romain Schumm, 'Which International Law for Ocean and Climate?' (Ocean and Climate Platform, October 2016), 79.

³⁵ Yassir A. Eddebbar ve diğerleri, 'The Oceans and the UN Framework Convention on Climate Change' (2015) 24(3) Limnol Oceanogr Bull, 69.

³⁶ Bleuenn Gaëlle Guilloux, 'Ocean and Climate Regime Interaction' (2020) 34(1) Ocean Yearbook Online, 43.

³⁷ David Freestone, 'Editorial - Climate Change and the Oceans' (2009) 3(4) Carbon & Climate Law Review, 383.



üzere tüm ekosistemlerin bütünlüğünü sağlamanın önemini ilk kez ortaya koymuştur. Bu durum, denizel biyoçeşitlilik ve ekosistem bütünlüğü risklerinin iklim eylemi düşünülürken taraflarca yeterince dikkate alınmadığına dair uzun süredir devam eden endişelere cevap vermektedir.³⁸ Bununla birlikte, okyanus ve denizlere ilişkin bu karar esasen politik kalmaya devam etmekte olup yasal bir etkisi yok denecek kadar azdır.³⁹

COP21'in ardından okyanus ve denizlerin iklim müzakerelerine dahil edilmesine yönelik ilgi artmıştır. Hükümetler 2016 yılında IPCC'den değişen iklimde okyanus ve kriyosfer üzerine bir özel rapor hazırlamasını talep etti. COP22'de, Küresel Okyanus Forumu tarafından düzenli olarak düzenlenen 'Okyanus Eylem Günleri' kamuya açık 'yeşil bölge' alanından özel 'mavi bölge' alanına taşınarak daha fazla görünürlük kazandı. Ayrıca hükümetler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, bilim kurumları ve özel sektörü içeren çok paydaşlı bir girişim "Okyanuslar ve İklim Eylemi Yol Haritası"nı (ROCA) başlattı. COP23'teki Fiji Dönem Başkanlığı, BMİDÇS sürecinde okyanus ve denizlerin daha fazla dikkate alınması ve okyanus ve iklim değişikliğinden etkilenen öncelikli alanlarda eylemlerin artırılması amacıyla "Okyanus Yolu"nu açıkladı.⁴⁰

Genişliği, derinliği, dinamik sirkülasyonu, biyojeokimyası ve suyun yüksek ısı kapasitesi nedeniyle okyanus ve denizler, iklim sistemi üzerinde benzersiz bir hakimiyete sahiptir. Örneğin okyanus ve denizler, 1955'ten bu yana insan kaynaklı sera gazı emisyonları tarafından oluşturulan aşırı ısının yaklaşık %93'ünü alarak⁴¹ fosil yakıtların karbon emisyonlarının gerçek maliyetini engellemiştir. Dahası okyanus ve denizler, her yıl küresel karbon emisyonlarının dörtte birinden fazlasını, yani kabaca Çin'in yıllık toplam karbon emisyonuna eşdeğer bir miktarı emmektedir.⁴² Bu karbon ve ısı alımının gelecekte de devam

³⁸ Daniel Klein ve diğerleri, *The Paris Agreement on Climate Change: Analysis and Commentary* (Oxford University Press 2017), 4.

³⁹ Bleuenn Gaëlle Guilloux, 'Ocean and Climate Regime Interaction' (2020) 34(1) *Ocean Yearbook Online*, 43.

⁴⁰ Bakınız: IPCC, *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate* (2019).

⁴¹ Sydney Levitus ve diğerleri, 'World Ocean Heat Content and Thermosteric Sea Level Change (0-2000 m) 1955-2010' (2012) 39 *Geophys Res Lett*, 2.

⁴² Corinne Le Quéré ve diğerleri, 'Global Carbon Budget 2015' (2015) 7 *Earth Syst. Sci. Data*, 349.



etmesi beklenmektedir ve okyanus ile gelecekteki emisyon azaltma hedefleri ve stratejileri için önemli etkiler barındırmaktadır.⁴³

Karadaki faaliyetlerin (örneğin ormansızlaşma) aksine, okyanus ve denizlere ilişkin sorunlar belirsiz ve karmaşık görünse de politika yapımcıların endişeleriyle doğrudan ilgili olmayabilir. Dahası, BMİDÇS'nin son dönemlerde pek çok uluslararası işbirliği için bir platform olma etkinliği sorgulanmaktadır.⁴⁴ Karmaşıklığı ve belirsizliği oldukça fazla olan okyanus ve denizel çevreye ilişkin sorunlar, BMİDÇS sürecini daha da karmaşık ve hatta daha az verimli hale getirebilmektedir. Ancak bu zorluklar okyanus ve denizlerin iklim müzakerelerinde geri planda bırakılmasını haklı çıkarmamaktadır. Bunun aksine, BMİDÇS'de okyanus konularının açık, basit ve ilgili bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Çünkü okyanus ve denizel çevreye ilişkin süreçler ortak çözümler bulmak için birleştirici bir alan olma görevi görebilir ve oldukça kutuplaşmış bir BMİDÇS atmosferinde yeni ittifaklar kurulmasına yardımcı olabilir. Son olarak, okyanus ve denizel çevreye ilişkin yeni sorunlar ortaya çıktıkça (örneğin Arktik Okyanusu'ndaki değişiklikler ve ilgili jeopolitik sorunlar), BMİDÇS bünyesinde bir okyanus düzenleme mekanizmasının bulunması, gelecekteki iklim-okyanus/deniz sorunlarının proaktif bir şekilde çözülmesi için yasal bir çerçeve görevi görebilir.⁴⁵

195 ülkenin 12 Aralık 2015 tarihinde COP 21'de Paris Anlaşmasını kabul etme kararı, iklim değişikliği politikası için tarihi bir dönüm noktası ve çok taraflı diplomaside büyük bir başarı olmuştur. Yaklaşık yirmi yıl önce kabul edilen Kyoto Protokolünden farklı olarak Paris Anlaşması, iklim değişikliğinin etkileri ve uyum konusuna belirgin bir şekilde odaklanmaktadır. Bu değişim, okyanuslara ve deniz ekosistemlerine yönelik politikalar açısından potansiyel olarak önemli bir gelişmedir. Okyanus ve denizlerin iklimi düzenlemede ve insan kaynaklı karbon emisyonlarını absorbe etmede oynadığı merkezi role rağmen Paris Anlaşmasından önce iklim diplomasisi okyanus ve denizlere çok az ilgi göstermiştir. Her ne kadar 1992 BMİDÇS deniz ekosistemlerinin sera gazı yutakları ve rezervuarları olarak önemini resmen tanımış olsa da okyanus, deniz

⁴³ Bobbi-Jo Dobush ve diğerleri 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) Climate Policy, 254.

⁴⁴ David G. Victor, *Global Warming Gridlock: Creating More Effective Strategies for Protecting the Planet* (Cambridge University Press 2011), 45.

⁴⁵ Bobbi-Jo Dobush ve diğerleri 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) Climate Policy, 254.



veya kıyı ekosistemleri sonraki COP müzakerelerinin büyük ölçüde dışında bırakılmıştır. Paris Anlaşması, okyanus ve denizlerle ilgili yan etkinliklerin artması, okyanus bilimcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının daha fazla katılımı ve 22 taraf devletin “Çünkü Okyanus Deklarasyonunu” imzalamasıyla kanıtlandığı üzere, okyanus ve denizlerin iklim müzakerelerinde tanınması için önemli bir dönüm noktasını temsil etmiştir. Ayrıca okyanus ve deniz ekosistemlerinin resmi olarak tanınmadığı Kyoto Protokolünün aksine Paris Anlaşması, Giriş bölümünde okyanus ve denizlere açıkça yer vermektedir.⁴⁶

BMİDÇS kapsamında alınan COP, CMA ve CMP kararlarında iklim değişikliğinin denizel ekosistemlere dönük düzenlemeleri ve iklim değişikliğinin denizel ekosistemler üzerindeki etkilerini sınırlamak adına alınan kararlar sınırlıdır. Ancak son dönemde denizel çevre politikalarına ve iklim değişikliğinin denizel ekosistemler üzerindeki etkisini araştırmaya, düzenlemeye ve bu etkiye yönelik önlem almaya dönük kararlar gündeme gelmektedir. Nitekim okyanus, küçük ada devletleri ve denizel çevreye ilişkin süreçler son dönemlerde yapılan COP toplantılarında oldukça fazla tartışılmıştır. Aşağıda COP, CMA ve CMP kararlarında okyanus ve deniz ekosistemlerine ilişkin hükümler ilgili sınıflandırma birimleri çerçevesinde gösterilmiştir.

V. DEĞERLENDİRME: DENİZEL ÇEVRE POLİTİKALARI VE KÜRESEL İKLİM REJİMİNDEKİ YERİ

Grafik 1’de COP kararlarının araştırma yöntemi bölümünde belirtilen denizel çevre politikası kategorilerine göre dağılımı gösterilmiştir. Grafik 1 özelinde yapılan değerlendirme neticesinde COP kararlarının neredeyse tümünde küresel iklim rejiminin başat unsuru olarak küçük ada devletlerinin dirençliliği bulunmaktadır. Neredeyse her COP toplantısının çıktılarında yer alan küçük ada devletlerinin dirençliliği, yapılan ilk COP toplantısından günümüze uzanan toplantıların pek çoğunda bulunmaktadır. Karaca’nın⁴⁷ çalışması ada ekosistemlerinin sınırlı alan, izolasyon ve özgün doğal koşullar nedeniyle iklim değişikliğine karşı son derece kırılğan olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, COP kararlarında neredeyse her toplantıda öne çıkan küçük ada devletlerinin dirençliliği vurgusuyla tutarlıdır.

⁴⁶ a.g.m, 257.

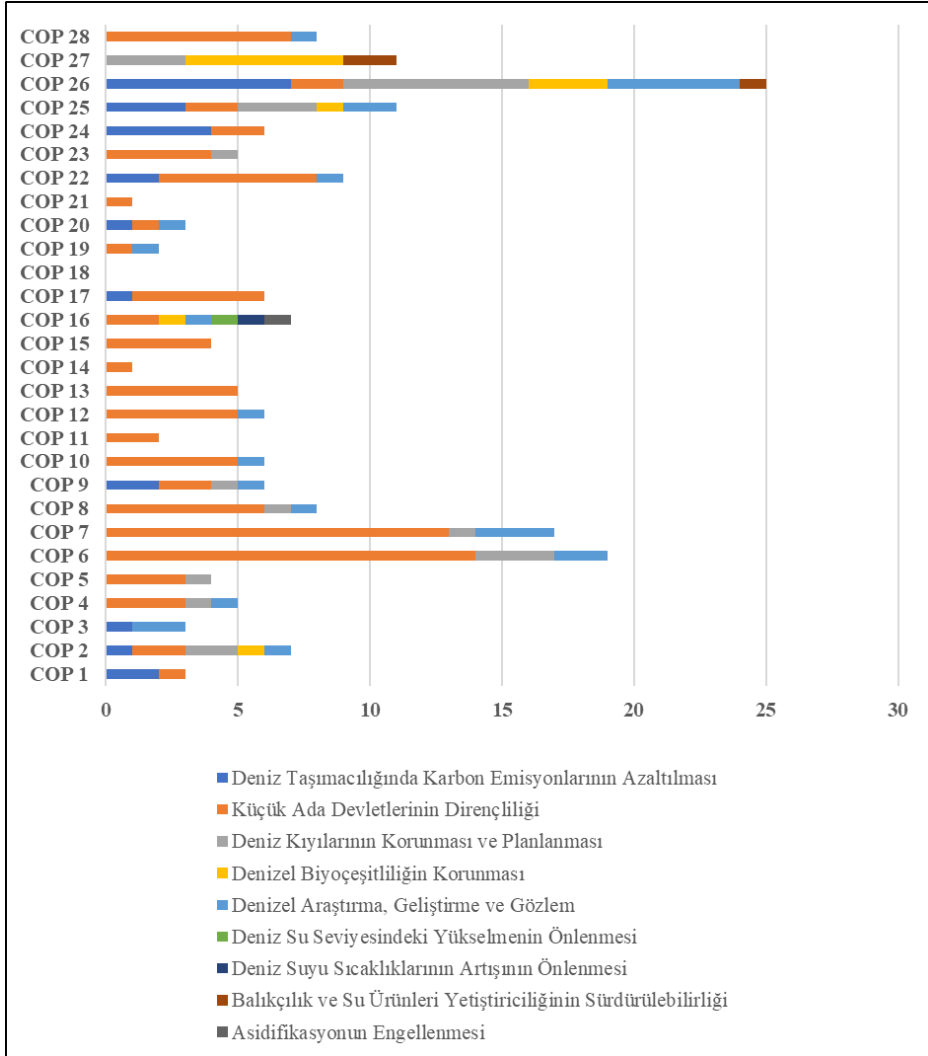
⁴⁷ Ümmühangül Karaca ve Çiğdem Kaptan Ayhan, ‘İklim Değişikliğinin Adalar Üzerindeki Etkileri ve Ekolojik Kırılğanlık Üzerine Bir Değerlendirme’ (2025) 6(11) Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi 9, 13.



Grafik 1 özelinde yapılacak bir diğer değerlendirme ise COP 2 ve COP 16'da kendine yer bulmuş olsa da denizel biyoçeşitliliğin korunmasına ilişkin alınmış olan kararlardır. Bu bakımdan özellikle denizel biyoçeşitliliğin korunması son yıllarda daha önemli bir hal almıştır. Özellikle COP 25, COP 26 ve COP 27'nin ana konu başlıklarından birini denizel biyoçeşitliliğin korunması almıştır. Böylelikle, son dönemde küresel iklim rejiminin konu başlıklarından birisinin denizel biyoçeşitliliğin korunması olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır. TÜDAV'nin raporu,⁴⁸ Türkiye denizlerinde su sıcaklıklarının yükselmesi, deniz seviyesinin artışı ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskıları ayrıntılı biçimde belgelemiştir. Bu gözlemler COP 25 sonrası kararlarda denizel biyoçeşitliliğin korunmasının öncelikli gündem haline gelmesiyle paralel bir gelişmeye işaret etmektedir.

Küçük ada devletlerinin dirençliliği konusunda ise neredeyse tüm COP toplantılarında önemli konular ele alınmıştır. Özellikle küçük ada devletlerinin küresel iklim rejiminden dışlanmaması ve pek çok komisyonda söz sahibi olabilmeleri adına ilgili devletlere oy kullanma ve temsil etme yetkisi tanınmıştır. Bu bakımdan küresel iklim rejiminin okyanusla doğrudan bağlantılı olması ve ekonomilerinin çoğunlukla okyanusla sınırlı olması nedeniyle küçük ada devletlerine özel bir ihtimam gösterdiğini söylemek hatalı olmayacaktır. Küçük ada devletlerinin dirençliliğinin bir diğer önemli hususunu da ilgili devletlerin herhangi bir deniz su seviyelerinin yükselmesi sorununda veya okyanusların kirlenmesi sorununda doğrudan ekonomi ve ülkelerinin fiziksel bütünlüğünün parçalanması sonucuna doğru evrilebilmeleridir.

⁴⁸ Barış Salihoğlu ve Bayram Öztürk. *İklim Değişikliği ve Türkiye Denizleri Üzerine Etkileri* (Turkish Marine Research Foundation, İstanbul 2021) 33.

Grafik 1: COP Kararları ve Denizel Çevre Politikası Kategorileri

Grafik 1 özelinde incelenecek bir diğer husus ise COP 1 sürecinden bu yana küresel iklim rejiminin önemli bir konusunu oluşturan deniz taşımacılığında karbon emisyonlarının azaltılması sürecidir. COP 22'den itibaren yeniden önemli bir konu haline alan deniz taşımacılığında karbon emisyon oranlarının azaltılması süreci, özellikle küresel iklim rejiminin bir parçası olan küresel ulaştırma politikalarının bir bileşenin oluşturmaktadır. Böylelikle, iklim



değişikliği kaynaklı sorunların önemli bir parçası olan ulaştırmadan kaynaklanan emisyon oranları küresel iklim rejimi açısından deniz ulaştırması bağlamında da değerlendirilmiştir.

Bir diğer konu başlığı olan denizel araştırma, geliştirme ve gözlem sınıflandırma biriminde ise küresel iklim rejiminin başat unsuru arasında yer alan okyanus ve denizlere ilişkin bilimsel bilgi eksikliğine değinilerek bu konu başlıkları çerçevesinde araştırma, geliştirme ve gözlem yapılmasına ilişkin faaliyetlerin desteklenmesine ilişkin kararlar alınmıştır. İlgili sürece dönük özellikle COP 6, COP 7, COP 25 ve COP 26 dönemlerinde önemli kararlar alınmış ve küresel iklim rejimi açısından önemi belirtilmiştir. Özellikle iklim ve okyanus arasındaki bağlantının incelenmesi ve bu bağlantının ilgili gözlem sistemlerinin kurularak ve uluslararası işbirliği ile bilgi alışverişinin sağlanarak gerçekleştirilmesinin kararlaştırıldığı bu toplantılarda okyanus ve denizler hakkında bilimsel bilginin azlığına değinilmiştir. Bu nedenle, COP toplantılarının çıktılarında yer alan bu kararlar, geleceğe dönük karar alma mekanizmalarını ve küresel iklim rejiminin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Tittensor ve diğerlerinin korunan deniz alanlarında iklim adaptasyonu ile biyoçeşitliliğin entegrasyonuna yönelik çalışması,⁴⁹ COP toplantılarında okyanuslar hakkındaki bilimsel bilgi eksikliğini gidermeye yönelik araştırma ve gözlem kararlarının önemini pekiştirmektedir.

Grafik 1’de görülebileceği üzere, deniz kıyılarının korunması ve planlanması da küresel iklim rejiminin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Özellikle doğrudan okyanus ve deniz ekosistemi içerisinde yer almayan ancak ekosistemin bir bileşenini oluşturan kıyılar ve kıyılarda yer alan yapıların, tesislerin ve yaşam alanlarının planlanması konusu küresel iklim rejimi açısından hayati bir konuyu oluşturmaktadır. Bu açıdan özellikle COP 25, COP 26 ve COP 27 toplantılarında deniz kıyılarının korunması ve planlanması toplantının tarafı olan devletlerin üzerinde anlaştıkları ortak hususu oluşturmaktadır. Kurnaz’ın Türkiye’nin iklim değişikliğine uyum süreçlerine ilişkin çalışması⁵⁰ kıyı ekosistemleri ve kıyı alanları planlamasının ulusal düzeyde kritik öncelikler arasında belirlendiğini göstermektedir. Bu tespit, COP 25–27 döneminde deniz kıyılarının korunması ve planlanmasına ilişkin alınan kararların artan önemini desteklemektedir.

⁴⁹ Tittensor ve diğerleri, ‘Integrating Climate Adaptation and Biodiversity Conservation in The Global Ocean’ (2019) 5(11) Sci Adv 5.

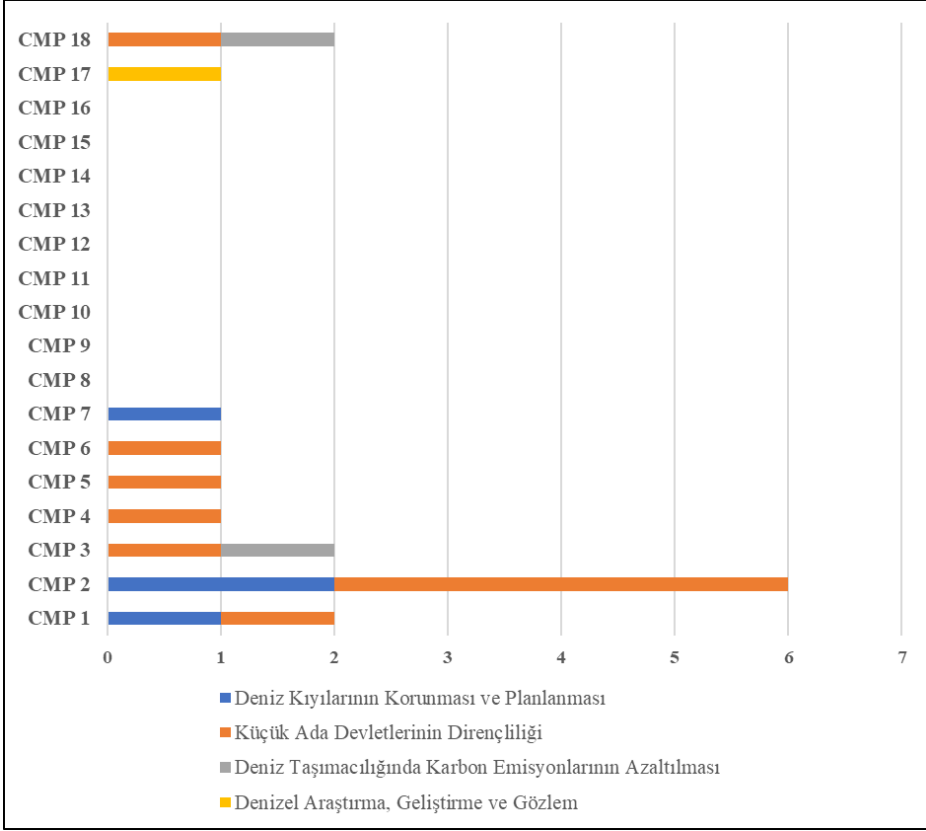
⁵⁰ Mehmet Levent Kurnaz ‘İklim Değişikliği ve Uyum Süreçlerinde Türkiye’ (2023) 7(1) Resilience 199, 201.



Son olarak, COP toplantılarının özellikle son yıllarda denizel çevre açısından önemini arttıran konu başlıkları arasında balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilirliği, deniz su seviyesindeki yükselmenin önlenmesi ve deniz suyu sıcaklıklarındaki artışın azaltılması ve asidifikasyonun önlenmesi yer almaktadır. İlgili konular küresel iklim rejiminin konu başlıkları düşünüldüğünde okyanus ve denizlere ilişkin karar alma süreçlerinde yer alan konuların okyanus ve denizler için spesifik kategoriler oluşturulduğu görülmektedir. Bu bakımdan denilebilir ki COP toplantıları sonrası alınan kararların yıllar içerisinde okyanus ve denizel çevre politikaları açısından yapılan değerlendirmeler neticesinde ayrıksı bir hale gelmekte ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmada önemini arttırmaktadır.

Aşağıda ise CMP kararları ve denizel çevre politikası kategoriler çerçevesinde küresel iklim rejiminin bir diğer unsuru incelenmiştir. Kyoto Protokolü ve ona ilişkin süreçlerin değerlendirilmesini içeren ve COP toplantılarıyla eş zamanlı olarak düzenlenen CMP toplantıları küresel iklim rejimi içerisinde denizel çevre politikalarını barındıran bir diğer karar mekanizmasını oluşturmaktadır. Ancak ilgili toplantılar sonucunda alınan kararlarda denizel çevre politikalarına ilişkin yalnızca dört kategoride toplanabilecek kararlar bulunmaktadır. Bu bakımdan ilgili toplantı kararlarından yarısında denizel çevre politikalarına ilişkin hükümler bulunmamaktadır. Bununla beraber denizel çevre politikasına ilişkin kararlar ise yalnızca dört başlık altında toplanabilmektedir.

Kyoto Protokolünün imzalanmasında sonra gerçekleşen CMP toplantılarının kararlarının denizel çevre politikaları açısından en önemli konu başlığını küçük ada devletlerinin dirençliliği oluşturmaktadır. Bu konu başlığında özellikle iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında küçük ada devletlerinin savunmasız durumu ve bu durum karşısında taraf devletlerin ilgili küçük ada devletlerini küresel iklim rejiminin doğal bir parçası görme ve taleplerine öncelik verme değerlendirilmiştir. Böylelikle iklim değişikliğine karşı okyanus ve denizel çevre açısından ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler nedeniyle en az direnci bulunan küçük ada devletlerinin dirençliliği oy haklarının artırılması, komisyonlarda daha fazla yer verilmesi ve hedeflerin temel bileşenini oluşturmaları açısından önem kazanmıştır.


Grafik 2: CMP Kararları ve Denizel Çevre Politikası Kategorileri


CMP toplantıları sonucunda ortaya çıkan bir diğer denizel çevre politikası kategorisini ise deniz taşımacılığında karbon emisyon oranlarının azaltılması oluşturmaktadır. İlgili konu başlığı yalnızca CMP 3 ve CMP 18 toplantılarında görüşülerek karara bağlanmıştır. Bu açıdan, küresel iklim rejiminin kurucu unsurları olan devletlerin Kyoto Protokolü kapsamında alınan kararlarda deniz taşımacılığındaki emisyon oranlarının azaltılmasını önemli bir unsur olarak görmedikleri belirtilebilir. Buna bağlı olarak, CMP 17 toplantısı sonucu denizel araştırma, geliştirme ve gözleme ilişkin alınan tek karar gözetildiğinde taraf devletlerin ilgili iki denizel çevre politikası kategorisine dönük kararlarının eksik kaldığı ifade edilebilir.

Kısaca CMP toplantıları değerlendirildiğinde, Kyoto Protokolüne taraf devletlerin COP toplantılarıyla eş zamanlı olarak gerçekleştirmiş oldukları bu toplantılarda denizel çevre politikalarına dönük kararların diğer kararlara oranla



az olduğu belirtilebilir. Bunu, CMP 8 ve CMP 16 aralığında denizel çevre politikalarına dair herhangi bir kararın alınmaması göstermektedir. Böylelikle okyanus ve denizlere ilişkin küresel iklim rejiminin gerçekleşen özellikle Kyoto Protokolü sonrasında herhangi bir patika değişiminin olmadığını söylemek hatalı olmayacaktır. Aşağıda, Kyoto Protokolü sonrası BMİDÇS özelinde yenilenen ve yine küresel iklim rejimi için başat unsurlardan birini oluşturan Paris Anlaşmasının COP toplantılarıyla eş zamanlı olarak düzenlenen CMA toplantılarının sonunda açıklanan kararlar üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

CMP kararlarının bir diğer bileşenini ise deniz kıyılarının korunması ve planlanması oluşturmaktadır. Küresel iklim rejimi açısından hayati bir unsur olan kıyıların korunması ve planlanması Kyoto Protokolüne taraf ülkelerin toplantılarında da ön plana çıkmış temel bir unsur olarak yer almaktadır. Özellikle ilk CMP toplantılarında kendine yer bulan bu kategoride okyanus ve denizlere kıyısı olan ülkelerin kıyı koruma ve planlama süreçlerinde ortak bir tutum belirlemesi gerekliliği ifade edilmiştir. Ortak bir tutum belirlemenin temel koşulunu ise bütünlük kıyı alanları yönetimi oluşturmaktadır. Bu açıdan, taraf ülkelerin iş birliği içerisinde bütünlük kıyı alanları yönetim planlarının entegre edilmesi diğer devletlerin kıyılarını kirletmeden kendi kıyılarını korumaları önerilmiştir.

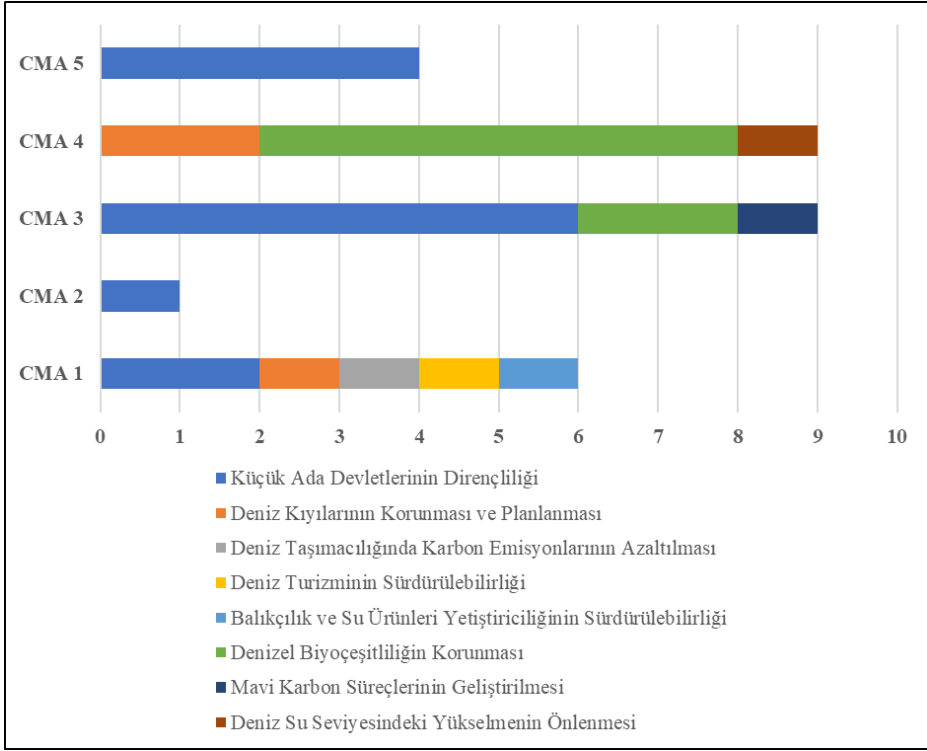
CMP kararlarından farklı olarak, CMA kararları Paris Anlaşmasının okyanus ve denizlere ilişkin hükümlerini içerisinde barındırmıştır ve buna ilişkin denizel çevre politikalarını ilgilendiren kararları alarak konunun önemini göz önünde bulundurmıştır. Toplam beş kez düzenlenmiş olan CMP toplantıları sonucu denizel çevre politikalarına dair sekiz kategoride kararlar alınmıştır.

Bu kararlardan ilkinin, yine küçük ada devletlerinin dirençliliği oluşturmaktadır. Grafik 3'te görüleceği üzere Paris Anlaşması sonrası artan iklim krizine çözüm bulma arayışları kapsamında CMP kararlarında da bir önceki CMA kararlarında olduğu gibi küçük ada devletlerinin dirençliliği ön plana çıkmıştır. Bu hususta özellikle, artan deniz suyu sıcaklıkları ve deniz su seviyelerindeki yükselme sonucu oluşabilecek afetlerden doğrudan etkilenecek olan küçük ada devletlerine dönük kararlar artış göstermiştir. Neredeyse tüm CMA toplantılarında görüşülen ve karar varılan ortak husus küçük ada devletlerinin dirençliliğine dönük stratejiler arttırılması ve küçük ada devletlerine küresel iklim rejiminde daha fazla yer verilmesidir.



CMA toplantıları sonucunda alınan kararlardan çoğunluğu oluşturan bir diğerini ise denizel biyoçeşitliliğin korunması oluşturmaktadır. Grafik 3'te görüldüğü üzere özellikle CMA 3 ve CMA 4'te denizel biyoçeşitliliğin korunması küresel iklim rejiminin temel unsurunu oluşturmuştur. Bu bakımdan, özellikle Paris Anlaşmasının okyanus ve denizlerin korunması açısından önemli bir fırsat penceresi sunduğu düşünüldüğünde buna ilişkin kararların da alınmış olması önem taşımaktadır. İklim değişikliğinin etkilerinin okyanus ve denizel ekosistem için yarattığı olumsuz koşullar ve deniz suyu sıcaklıklarının artmasıyla birlikte değişen iklim koşulları ile yüksek sıcaklıklara uyum sağlayabilen istilacı türlerin okyanus ve deniz ekosistemine uyum sağlayarak baskın türler haline gelmeleri denizel biyoçeşitliliğin korunmasını CMA kararları nezdinde de önemli bir konuma getirmiştir.

CMA kararlarının bir diğer önemi de yine Grafik 3'te incelendiği gibi okyanus ve denizel çevre politikalarına ilişkin kategorilerin çeşitlenmiş olmasıdır. Grafik 1'de görülen COP kararlarında da benzer bir değişim yaşandığı düşünüldüğünde Paris Anlaşmasının özellikle okyanus ve denizel çevre politikalarına dair küresel iklim rejimine ilişkin süreçlerde yer alan kararların içeriğinin farklılaştırmasıdır. Bu bakımdan CMA kararları incelendiğinde deniz kıyılarının korunması ve planlanması ile deniz taşımacılığında karbon emisyonlarının azaltılması kararları varlığını korurken; bunlara ek olarak deniz turizminin sürdürülebilirliği, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilirliği, mavi karbon süreçlerinin geliştirilmesi ve deniz su seviyesindeki yükselmenin önlenmesi kategorileri eklenmiştir. Bu bakımdan özellikle mavi karbon süreçlerinin geliştirilmesi süreci mercanların korunması ve deniz çayırının da korunma süreçlerini içerisinde barındırdığından diğer süreçlerden farklı ve yenilikçi bir süreci beraberinde getirmektedir. Yakın dönemde kabul edilen High Seas Treaty (BBNJ Anlaşması) denizel biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına ilişkin bağlayıcı hükümler getirmiştir. Bu gelişme, CMA kararlarında deniz biyoçeşitliliği, balıkçılık ve mavi karbon süreçlerine dair yeni kategorilerin ortaya çıkışıyla paralellik göstermektedir.

Grafik 3: CMA Kararları ve Denizel Çevre Politikası Kategorileri

SONUÇ

Çalışma bir bütün olarak değerlendirildiğinde, denizel çevre politikaları ve COP, CMP ve CMA kararlarının ortaklaştığı hususlar üzerinde bir araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu açıdan, küresel iklim rejimi açısından BMİDÇS'nin yaratmış olduğu etkinin COP, CMP ve CMA kararları bakımından incelenmiş olması denizel çevre politikalarının sınıflandırma birimlerinin tarihsel açıdan nasıl değiştiğinin gösterilmesini sağlamıştır. Buna ek olarak küresel iklim rejiminde denizel çevre politikalarının öneminin azaldığı veya arttığına ilişkin fikir sahibi olunması ve hangi denizel çevre politikasının diğerlerine nazaran küresel iklim rejiminde ön plana çıktığı gösterilmiştir.

COP kararları değerlendirildiğinde, küçük ada devletlerinin dirençliliği tüm yıllar içerisinde ön plana çıkan bir sınıflandırma birimini oluşturmuştur. Bu bağlamda, özellikle küçük ada devletlerinin iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunlara karşı mücadele edebilmesi süreçlerine küresel iklim rejimi açısından



önem verilmiştir denilebilir. Yine de ilgili kararların içeriği incelendiğinde küçük ada devletlerinin çoğunlukla temsil süreçlerine dönük kararlar alındığı gözlemlenmiştir. Böylelikle, bağlayıcı niteliği olmayan COP, CMP ve CMA kararlarında küçük ada devletlerinin temsil kapasitelerinin artırılması ve küresel iklim rejimi içerisinde bir aktör olarak taraf devletlerce tanınması sağlanmıştır.

Kararlar niceliksel olarak incelendiğinde bir diğer önemli konu başlığı olan denizel biyoçeşitliliğin korunması sürecinde ise COP, CMP ve CMA kararları birbirlerinden ayrışsalar da zamansal açıdan aynı çizelgeye oturmaktadır. Özellikle CMA kararları incelendiğinde Paris Anlaşması sonrası taraf devletlerin denizel biyoçeşitliliğe dönük karar alma süreçlerini hızlandırdıkları ve iklim değişikliğinin yarattığı sorunların okyanus ve denizler açısından önemine dönük önlemler aldıkları sonucuna ulaşılabilir. Buna karşıt olarak, Kyoto Protokolünün taraflar konferansı olan CMP kararlarında denizel biyoçeşitliliğin henüz gündemde olmadığı ve buna dönük karar alma süreçlerinin eksik bırakıldığı görülmektedir. Ek olarak, COP kararlarına bakıldığında yine Paris Anlaşmasının imzalandığı süreç sonrasında yapılan COP toplantılarında denizel çevreye ilişkin karar alma süreçlerinin hızlandığı görülmektedir. Bu bakımdan, COP 25 özellikle iklim değişikliğine ilişkin sorunların okyanus ve denizel çevre açısından incelenmesinde bir başlangıç noktası olmuştur.

Denizel araştırma, geliştirme ve gözlem süreçleri ile deniz kıyılarının korunması ve planlanması sürecinde ise özellikle ilk COP, CMP ve CMA toplantılarının kararlarında daha fazla karar mevcutken yakın zamana bakıldığında ilgili kararların sıklığının azaldığı gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak ise 2010'ların ortalarına dek ilgili süreçlere dönük küresel iklim rejiminin ilgi alanına giren konularda okyanus ve denizel çevrenin bilgi düzeyinde eksik kaldığı ve bunun sağlanması için araştırma, geliştirme, gözlem ve planlama süreçlerinin yapılması gerekliliği ifade edilmiştir.

Çalışmanın amaçlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, çalışma kapsamında tüm COP, CMA ve CMP süreçleri incelenmiştir. Böylelikle her toplantının çıktılarını erişilerek ilgili kararlarda denizel çevre politikalarının küresel açıdan iklim değişikliğinin en üst düzeyde tartışıldığı toplantılardaki yeri incelenmiştir. Böylelikle tüm karar sıklıkları grafikler halinde gösterilerek hangi denizel çevre politikası unsurunun küresel iklim rejiminde hangi ağırlıkta yer aldığı irdelenmiş ve özellikle 2017 sonrasında denizel çevre politikalarının küresel iklim rejiminin unsurlarından birisi olmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.



Bu çalışma, denizel çevre politikalarının küresel iklim rejiminde giderek daha görünür hale geldiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda öncelikli olarak küçük ada devletlerinin kapasitesinin güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu ülkeler yalnızca temsil süreçlerinde değil; aynı zamanda iklim değişikliğine karşı somut projelerde aktif rol oynamalıdır. Finansman ve teknik destek mekanizmalarının genişletilmesi, bu devletlerin iklim dirençliliğini artıracak doğrudan eylemlere yönlendirilmesini sağlayacaktır.

Bununla birlikte, denizel biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik kararların yalnızca tavsiye niteliğinde kalmaması gerekmektedir. Paris Anlaşması sonrasında CMA kararlarının bu konuda daha aktif hale gelmesi olumlu bir gelişme olsa da daha bağlayıcı taahhütler içeren uluslararası düzenlemelere ihtiyaç vardır. Okyanus bazlı karbon yakalama teknolojileri ve deniz koruma alanlarının genişletilmesi gibi ekosistem temelli çözümler küresel iklim rejiminin merkezine taşınmalıdır.

Çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer ihtiyaç ise araştırma, geliştirme ve gözlem faaliyetlerinin sürekliliğidir. 2010'ların ortalarına kadar denizel çevreye ilişkin bilgi eksikliğinin ciddi bir sorun olduğu göz önüne alındığında, uzun vadeli finansal destek ve uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Uydu tabanlı izleme sistemleri, okyanus modelleme teknolojileri ve kıyı erken uyarı sistemleri gibi teknolojik yatırımlar, iklim değişikliğinin etkilerinin daha etkin izlenmesini ve önlenmesini mümkün kılacaktır.

Son olarak, denizel çevre politikalarının küresel iklim rejiminde stratejik bir konuma taşınması gerekmektedir. 2017'den itibaren bu politikaların COP kararlarında daha fazla yer bulması umut verici bir gelişme olsa da bu ivmenin korunması için yenilikçi yaklaşımlar benimsenmelidir. Okyanusların karbon yutağı olarak değerlendirilmesi ve karbon piyasalarına dahil edilmesi gibi mekanizmalar, denizel çevrenin iklim politikalarının merkezinde konumlanmasını sağlayacaktır. COP 25'te denizel çevre konularının öne çıkması bir başlangıç olarak değerlendirilmelidir; ancak sonraki COP toplantılarında bu alana özel oturumların ayrılması küresel düzeyde daha güçlü sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

Acciaro M ve diğerleri, 'Energy Efficiency in Port Operations: A Holistic Perspective on Measures and Strategies' (2014) 66 Energy Policy 411



Barrett S, *Environment and Statecraft: The Strategy of Environmental Treaty-Making* (Oxford University Press 2003)

Bodansky D, 'The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary' (1993) 18(2) Yale J Intl L 451

— 'The History of the Global Climate Change Regime', in *International Relations and Global Climate Change* (2001) 23

Bouman EA ve diğerleri, 'State-of-the-Art Technologies, Measures, and Potential for Reducing GHG Emissions from Shipping' (2017) 52 *Transp Res D Transp Environ* 408

Boyes SJ ve Elliott M, 'Marine Legislation - The Ultimate "Horrendogram": International Law, European Directives & National Implementation' (2014) 86(1) *Mar Pollut Bull* 39

Brown J ve diğerleri, 'Climate Finance in 2010 and the Cancun Agreements: A Summary Brief' (2011) *Climate Policy Initiative*

Carazo MP, 'Contextual Provisions (Preamble and Article 1)', in Daniel Klein ve diğerleri (eds), *The Paris Agreement on Climate Change: Analysis and Commentary* (Oxford University Press 2017)

Church JA ve White NJ, 'Sea-Level Rise from the Late 19th to the Early 21st Century' (2011) 32 *Surveys in Geophysics* 585

Costello C ve diğerleri, 'Global Fishery Futures under Contrasting Management Regimes' (2016) 113(18) *Proc Natl Acad Sci USA* 5125

Dagnet Y ve diğerleri, 'Strengthening the Transparency Framework in the Paris Agreement: Perspectives and Challenges' (2019) *World Resources Institute (WRI)*

Demir A, 'Paris Anlaşması ve 26. Taraflar Konferansı (COP 26)'nda Türkiye Değerlendirmesi: Yükümlülükler ve Sorumluluklar' (2022) 15(2) *Biological Diversity and Conservation* 162

Depledge J, *The Organization of Global Negotiations: Constructing the Climate Change Regime* (Earthscan 2005)

Dobush BJ ve diğerleri, 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) *Climate Policy* 254

- Doney SC ve diğerleri, 'Ocean Acidification: The Other CO₂ Problem' (2009) 1(1) *Annu Rev Mar Sci* 169
- Duarte CM ve diğerleri, 'The Role of Coastal Plant Communities for Climate Change Mitigation and Adaptation' (2013) 3(11) *Nat Clim Change* 961
- Dulvy NK ve diğerleri, 'Extinction Risk and Conservation of the World's Sharks and Rays' (2014) 3 *eLife* e00590
- Eddebbar YA, Gallo ND ve Linsmayer LB, 'The Oceans and the UN Framework Convention on Climate Change' (2015) 24(3) *Limnol Oceanogr Bull* 69
- Falkner R, 'American Hegemony and the Global Environment' (2005) 7(4) *Int Stud Rev* 585
- 'The Paris Agreement and the New Logic of International Climate Politics' (2016) 92(5) *Intl Aff* 1107
- Freestone D, 'Editorial - Climate Change and the Oceans' (2009) 3(4) *Carbon & Climate Law Review* 383 <<https://doi.org/10.21552/CCLR/2009/4/109>>
- Galland G, Harrould-Kolieb E ve Herr D, 'The Ocean and Climate Change Policy' (2012) 12(6) *Climate Policy* 764 <<https://doi.org/10.1080/14693062.2012.692207>>
- Gallo ND, Victor DG ve Levin LA, 'Ocean Commitments under the Paris Agreement' (2017) 7(10) *Nat Clim Change* 833
- Guilloux B, 'Ocean ve Climate Regime Interaction' (2020) 34(1) *Ocean Yearbook* Online 43 <https://doi.org/10.1163/9789004426214_004> accessed 25 February 2025
- and Schumm R, 'Which International Law for Ocean and Climate?' (Ocean and Climate Platform, October 2016)
- Gupta J, *The History of Global Climate Governance* (Cambridge University Press 2014)
- Halpern BS ve diğerleri, 'A Global Map of Human Impact on Marine Ecosystems' (2008) 319(5865) *Science* 948
- Hansen J, Sato M ve Ruedy R, 'Perception of Climate Change' (2012) 109(37) *Proc Natl Acad Sci USA* E2415



- Hare W ve diğerleri, 'The Architecture of the Global Climate Regime: A Top-Down Perspective' (2010) 10(6) *Climate Policy* 600
- Hilborn R ve diğerleri, 'Effective Fisheries Management Instrumental in Improving Fish Stock Status' (2020) 117(4) *Proc Natl Acad Sci USA* 2218
- Hulme M, 'Meet the IPCC: Mapping the Political and Scientific Landscape of the Intergovernmental Panel on Climate Change' (2011) 21(2) *Glob Environ Change* 368
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), *Climate Change 2021: The Physical Science Basis* (Cambridge University Press 2021)
- IPCC, IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate (2019)
- Karaca Ü ve Kaptan Ayhan, Ç, 'İklim Değişikliğinin Adalar Üzerindeki Etkileri ve Ekolojik Kırılganlık Üzerine Bir Değerlendirme' (2025) 6(11) *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi* 9
- Kaya, HE 'Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları' (2020) 4(10) *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi* 165
- Kim RE, 'The Emergent Network Structure of the Multilateral Environmental Agreement System' (2017) 45 *Glob Environ Change* 103
- Kurnaz, ML, 'İklim Değişikliği ve Uyum Süreçlerinde Türkiye' (2023) 7(1) *Resilience* 199
- Lam JSL ve Notteboom T, 'The Greening of Ports: A Comparison of Port Management Strategies in Asia and Europe' (2014) 34(2) *Transp Rev* 169
- Le Quéré C ve diğerleri, 'Global Carbon Budget 2015' (2015) 7 *Earth Syst. Sci. Data* 349 <<https://doi.org/10.5194/essd-7-349-2015>> s.e.t. 25 Şubat 2025
- Levitus S ve diğerleri, 'World Ocean Heat Content and Thermosteric Sea Level Change (0-2000 m) 1955-2010' (2012) 39 *Geophys Res Lett* L10603 <<https://doi.org/10.1029/2012GL051106>> s.e.t. 25 Şubat 2025
- Lewis A ve diğerleri, 'Ocean Energy', in IPCC Special Report on Renewable Energy Sources and Climate Change Mitigation (2011)
- Lubchenco J ve Petes LE, 'The Interconnected Biosphere: Science at the Ocean's Tipping Points' (2010) 23(2) *Oceanography* 115



- Marks G, Hooghe L ve Blank K, 'Types of Multi-Level Governance' (2001) 5(11) European Integration online Papers
- Michaelowa A ve Michaelowa K, 'Climate Finance: The Political and Institutional Challenges' (2011) 20(5) Environmental Politics 668
- Nakhooda S ve diğerleri, *Climate Finance: Is It Making a Difference?* (Overseas Development Institute, 2014)
- Naylor RL ve diğerleri, 'A 20-Year Retrospective Review of Global Aquaculture' (2021) 591(7851) Nature 551
- Nicholls RJ ve Cazenave A, 'Sea-Level Rise and Its Impact on Coastal Zones' (2010) 328(5985) Science 1517
- Oberthür S ve Ott HE, *The Kyoto Protocol: International Climate Policy for the 21st Century* (Springer 1999)
- Orr JC ve diğerleri, 'Anthropogenic Ocean Acidification over the Twenty-First Century and Its Impact on Calcifying Organisms' (2005) 437(7059) Nature 681
- Öztürk M ve Öztürk A 'BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na: Birleşmiş Milletler'in İklim Değişikliğiyle Mücadele Çabaları' (2019) 12(4) Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 527
- Pauly D ve Zeller D, 'Catch Reconstructions Reveal That Global Marine Fisheries Catches Are Higher Than Reported and Declining' (2016) 7 Nature Communications 10244
- Pauw P ve diğerleri, 'Beyond Headline Mitigation Numbers: We Need More Transparent and Comparable NDCs to Achieve the Paris Agreement on Climate Change' (2018) 147(1–2) Climatic Change 23
- Pelc R ve Fujita RM, 'Renewable Energy from the Ocean' (2002) 26(6) Marine Policy 471
- Raaymakers S, 'The Precautionary Principle and Maritime Safety: Protecting Our Oceans and Coasts' (2003) 27(6) Marine Policy 471
- Rajamani L, 'The 2015 Paris Agreement: Interplay between Hard, Soft and Non-Obligations' (2016) 28(2) Journal of Environmental Law 337
- Rayfuse R ve Scott SV (eds), *International Law in the Era of Climate Change* (Edward Elgar Publishing 2012)



Rhein M ve diğerleri, 'Observations: Ocean', in IPCC, *Climate Change 2013: The Physical Science Basis* (IPCC Fifth Assessment Report, 2013)

Rockström J ve diğerleri, 'A Roadmap for Rapid Decarbonization' (2017) 355(6331) *Science* 1269

— 'A Safe Operating Space for Humanity' (2009) 461(7263) *Nature* 472

Rogelj J ve diğerleri, 'Paris Agreement Climate Proposals Need a Boost to Keep Warming Well Below 2 °C' (2016) 534 *Nature* 631

Sadioğlu U ve Ağıralan E, 'İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP 25)' (2020) 11(Ek Sayı 1) KAÜİİBFD 361

Sala E ve diğerleri, 'Assessing Real Progress Towards Effective Ocean Protection' (2018) 91 *Marine Policy* 11

Schuchmann U, *UN Climate Conference: Review of the Ocean Action in the 1st Week* (unpublished, 2018)

Sciberras M ve diğerleri, 'Evaluating the Biological Effectiveness of Fully and Partially Protected Marine Areas' (2013) 2(1) *Environmental Evidence* 4

Smith TWP ve diğerleri, *Third IMO GHG Study 2014* (2015)

Salihoğlu B ve Öztürk B, *İklim Değişikliği ve Türkiye Denizleri Üzerine Etkileri* (Turkish Marine Research Foundation, İstanbul 2021)

Sorensen J, *Baseline 2000 Background Report: The Status of Integrated Coastal Management as an International Practice* (2002)

Spalding MD ve diğerleri, 'Marine Protected Areas: Global Progress and Future Directions' (2010) 107(43) *Proceedings of the National Academy of Sciences* 18286

— 'The Role of Ecosystems in Coastal Protection: Adapting to Climate Change and Coastal Hazards' (2014) 90 *Ocean & Coastal Management* 50

Streck C, 'Strengthening Finance in the Global Climate Regime' (2020) 20(5) *Climate Policy* 607

Tittensor DP, Beger M, Boerder K, Boyce DG, Cavanagh RD, Cosandey-Godin A, Crespo GO, Dunn DC, Ghiffary W, Grant SM, Hannah L, Halpin PN, Harfoot M, Heaslip SG, Jeffery NW, Kingston N, Lotze HK, McGowan J, McLeod E, McOwen CJ, O'Leary BC, Schiller L, Stanley RRE, Westhead



- M, Wilson KL, Worm B, ‘Integrating climate adaptation and biodiversity conservation in the global ocean’ (2019) 5(11) *Sci Adv*
- UNFCCC, ‘Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change’ (1997)
- ‘Paris Agreement’ (2015)
- United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 1992
- Victor DG, *Global Warming Gridlock: Creating More Effective Strategies for Protecting the Planet* (Cambridge University Press 2011)
- Voigt C, ‘The Compliance and Effectiveness Mechanism of the Paris Agreement’ (2016) 25(2) *Review of European, Comparative & International Environmental Law* 161
- Waycott M ve diğeri, ‘Accelerating Loss of Seagrasses Across the Globe Threatens Coastal Ecosystems’ (2009) 106(30) *Proceedings of the National Academy of Sciences* 12377
- Worm B ve diğeri, ‘Impacts of Biodiversity Loss on Ocean Ecosystem Services’ (2006) 314(5800) *Science* 787



DEHUKAMDER

DEHUKAM DENİZ HUKUKU DERGİSİ
DEHUKAM JOURNAL OF THE SEA AND MARITIME LAW

*DEHUKAMDER - Volume: 8 / Issue: DEHUKAM 10th Anniversary Special Issue / Year: 2025,
pp. 305-379*

-Çeviri / Translation-

MARINE ENVIRONMENTAL POLICIES IN THE GLOBAL CLIMATE REGIME: AN ASSESSMENT BASED ON THE DECISIONS OF THE UNITED NATIONS CONFERENCE OF THE PARTIES*

*KÜRESEL İKLİM REJİMİNDE DENİZEL ÇEVRE POLİTİKALARI:
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TARAFLAR KONFERANSI KARARLARINA
DAYALI BİR DEĞERLENDİRME*

Res. Asst. Aygün Karlı**

Prof. Mete Yıldız***

ABSTRACT

This study examines how marine environmental policies are addressed within the framework of the global climate regime and analyzes the impact of decisions made by the Conferences of the Parties (COP, CMP, CMA) under the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) on these policies. Climate change directly

* Research Article, Received: 20.02.2025 / Accepted: 14.10.2025.

The DOI Number: 10.64199/dehukamder.1643246.

Declarations

Copyright: All kinds of publication, printing, reproduction and distribution rights of the article belong to DEHUKAMDER (Ankara University National Center for the Sea and Maritime Law Journal of the Sea and Maritime Law). The scientific, ethical and legal responsibility of the article belongs to the authors.

Ethical Statement: The author(s) declare that the preparation of this article is in accordance with ethical rules.

Conflict of Interest Declaration: The author(s) have no conflict of interest to declare.

Declaration of Support and Acknowledgement: None.

** Research Assistant, Atılım University, Faculty of Business Administration, Department of Political Science and Public Administration (aygun.karli@atilim.edu.tr) (ORCID: 0000-0003-3588-9789).

*** Professor, Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration (myildiz@hacettepe.edu.tr) (ORCID: 0000-0002-5864-6731).



affects marine ecosystems, making international policy decisions crucial for their protection. The article explores the historical development of the global climate regime and marine environmental policies, their evaluation within the UNFCCC framework, and the relationship between COP decisions and marine policies. It also examines the impact of decisions made under the Kyoto Protocol (CMP) and the Paris Agreement (CMA) on marine ecosystems. The study categorizes UNFCCC decisions into key areas, including reducing carbon emissions from maritime transport, enhancing the resilience of small island states, coastal protection, conserving marine biodiversity, addressing sea level rise, ensuring the sustainability of fisheries and aquaculture, preventing ocean acidification, and promoting blue carbon processes. Over the past two decades, the role of oceans and seas in climate policies has increased; however, the binding nature and effectiveness of COP decisions remain limited. While marine environmental issues received insufficient attention in the Kyoto Protocol decisions, they have been more prominently addressed in the decisions following the Paris Agreement. The article emphasizes the need for more binding and actionable policies to protect marine ecosystems and provides recommendations for policymakers to ensure greater inclusion of marine-related decisions in future UN climate regime negotiations.

Keywords: •Climate Change •Global Climate Regime •Marine Environmental Policies •United Nations Conference of the Parties •Marine Policy

ÖZ

Bu çalışma, küresel iklim rejimi kapsamında denizel çevre politikalarının ele alınışını ve BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) taraflar konferansları (COP, CMP, CMA) kararlarının bu politikalar üzerindeki etkisini incelemektedir. İklim değişikliği, denizel ekosistemleri doğrudan etkileyen önemli bir faktördür ve uluslararası politika kararları bu ekosistemlerin korunmasında kritik rol oynamaktadır. Makale, küresel iklim rejimi ile denizel çevre politikalarının tarihsel gelişimini, BMİDÇS çerçevesindeki değerlendirmelerini ve COP kararlarının deniz politikalarıyla ilişkisini ele almaktadır. Kyoto Protokolü (CMP) ve Paris Anlaşması (CMA) kararlarının denizel ekosistemlere etkisi de incelenmektedir. Çalışmada, BMİDÇS kararları deniz taşımacılığında karbon emisyonlarının azaltılması, küçük ada devletlerinin dirençliliği, kıyı koruma, deniz biyoçeşitliliğinin korunması, deniz seviyesi yükselmesi, balıkçılık ve su ürünleri sürdürülebilirliği, asidifikasyonun önlenmesi ve mavi karbon süreçleri gibi kategorilere ayrılmıştır. Son yirmi yılda, iklim politikalarında denizlerin rolü artmış, ancak COP kararlarının bağlayıcılığı ve etkinliği sınırlı kalmıştır. Kyoto Protokolü kararlarında denizel çevreye yeterince odaklanılmazken, Paris Anlaşması sonrasında bu konulara daha fazla vurgu yapılmıştır. Makale, deniz ekosistemlerini koruyacak daha bağlayıcı kararların alınması ve uygulanması gerektiğini vurgulayarak, gelecekteki BM iklim toplantıları için politika yapıcılara öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: •İklim Değişikliği •Küresel İklim Rejimi •Denizel Çevre Politikaları •Birleşmiş Milletler Taraflar Konferansı •Deniz Politikası

INTRODUCTION

The primary causes of the climate crisis include the accumulation of greenhouse gases released into the atmosphere as a result of human activities and the rise in global temperatures. The burning of fossil fuels (coal, oil, and natural gas), industrial activities, and the transportation sector cause large amounts of carbon dioxide emissions, while agriculture and livestock lead to the release of potent greenhouse gases like methane and nitrous oxide into the atmosphere. In addition, deforestation and the destruction of natural ecosystems reduce carbon sinks, increasing the concentration of greenhouse gases in the atmosphere. All these factors enhance the Earth's capacity to retain heat, causing a rise in global temperatures and irreversible changes in the climate system. The consequences of the climate crisis disrupt the ecological balance worldwide, profoundly affecting natural life and societies. The global temperature increase causes glaciers to melt and sea levels to rise, leading to more frequent flooding in coastal areas. Furthermore, it causes extreme climate events, such as severe storms, prolonged droughts, and forest fires, to become more frequent and destructive. A decline in agricultural production, the depletion of water resources, and the loss of biodiversity disrupt the functioning of ecosystems, threatening food security and human health. Additionally, climate-related migration and economic losses can deepen social inequalities, potentially causing political and economic instability on a global scale.¹

Marine environmental policies have gained importance over the last two decades and have become one of the key elements of the global climate regime.² A significant fact established by recent research is that ocean and marine ecosystems make a substantial contribution to solving problems arising from climate change.³ On the other hand, although the negative impact of climate change specifically on oceans and seas may not be apparent in the short term from economic, social, and environmental perspectives, this impact becomes more pronounced and severe in the medium and long term compared to other ecosystems.⁴ As a result of scientific studies and international meetings on these

¹ James Hansen and others, 'Perception of Climate Change' (2012) 109(37) Proc Natl Acad Sci USA E2415, page 2415.

² Natalya D. Gallo and others, 'Ocean Commitments under the Paris Agreement' (2017) 7(10) Nat Clim Change, page 833.

³ Carlos M. Duarte and others, 'The Role of Coastal Plant Communities for Climate Change Mitigation and Adaptation' (2013) 3(11) Nat Clim Change page 961.

⁴ Jane Lubchenco and Laura E. Petes, 'The Interconnected Biosphere: Science at the Ocean's Tipping Points' (2010) 23(2) Oceanography, page 115.



processes, the connection between ocean and marine ecosystems and climate change, a topic that was not heavily focused on in the past, has now become a subject of great emphasis.⁵

Reflecting the international cooperation that has been developing since the 1970s, the global climate regime was established with the finalization of the 1992 United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).⁶ In this regard, apart from the Kyoto Protocol and the Paris Agreement which amended the convention, this convention constitutes the most important element of the global climate regime.⁷ The convention is crucial for resolving the problems related to climate change and for demonstrating that it is an international issue. In this regard, a great responsibility has been placed on the states party to the UNFCCC, particularly within the scope of reducing greenhouse gas emissions and combating global warming.⁸

One of the most important elements of the UNFCCC is the Conference of the Parties (COP), which is held regularly every year.⁹ The primary purpose of these meetings is to enhance cooperation within the global climate regime and to set the agenda for the decisions to be made each year to combat climate change. In this respect, the decisions of the COP are of great importance for the global climate regime.¹⁰ In particular, the fact that all countries gather every year to hold discussions on the problems created by climate change and that decisions are made as a result of these discussions is valuable, regardless of the binding nature of the decisions. Indeed, the CMP and CMA meetings, which are held concurrently with the COP during the periods of the Kyoto Protocol and Paris Agreement and are known as the conferences of the parties for their respective

⁵ See: IPCC, *Climate Change 2013: The Physical Science Basis* (IPCC Fifth Assessment Report, 2013).

⁶ Daniel Bodansky, 'The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary' (1993) 18(2) *Yale J Intl L*, page 451.

⁷ Lavanya Rajamani, 'The 2015 Paris Agreement: Interplay between Hard, Soft and Non-Obligations' (2016) 28(2) *Journal of Environmental Law* page 337.

⁸ Pieter Pauw and others, 'Beyond Headline Mitigation Numbers: We Need More Transparent and Comparable NDCs to Achieve the Paris Agreement on Climate Change' (2018) 147(1-2) *Climatic Change* page 23.

⁹ Sebastian Oberthür and Hermann E. Ott, *The Kyoto Protocol: International Climate Policy for the 21st Century* (Springer 1999), page 251.

¹⁰ Joyeeta Gupta, *The History of Global Climate Governance* (Cambridge University Press 2014), page 160.

protocol and agreement, are also important for the continuation of the global climate regime and for the UNFCCC, which is open to new developments.

The primary aim of this study is to examine how marine environmental policies are shaped within the framework of the multi-level governance model in connection with climate change. Specifically, the study addresses the regulations of the global climate regime concerning the marine environment through the decisions of the COP, CMP, and CMA under the UNFCCC. It aims to reveal how these decisions are reflected at national and regional levels, to understand the collaborations among different actors, and to evaluate the functionality of the multi-level governance model in the context of sea and ocean policies. Furthermore, by tracking the historical development of these decisions, the study demonstrates the growing importance of marine environmental policies within the climate regime. Thus, it seeks to analyse the trajectory of international decision-making processes regarding the marine environment, for both policymakers and the academic community.

The theoretical foundation of this study is the multi-level governance approach. This approach emphasizes that environmental policies are shaped concurrently at international, national, regional, and local levels. Thanks to the flexible and network-based structure of the global climate regime, an examination of inter-actor collaborations reveals the types of impacts that marine environmental policies have at various levels. In this context, the research methodology employed content and thematic analysis. Decision texts from the COP, CMP, and CMA meetings were systematically reviewed and categorized under themes such as “maritime transport,” “small island states,” “biodiversity,” and “marine tourism.” During the coding process, clauses within the decisions were classified according to the topics they contained and, where necessary, were included in multiple categories. In this way, both the environmental and the socio-economic dimensions of marine environmental policies were evaluated holistically.

The research has a number of limitations. First, most of the decisions from the COP, CMP, and CMA are non-binding in nature and largely remain as recommendations. For this reason, it is not possible to measure whether the decisions made have been implemented. Second, the scope of the study is limited solely to the analysis of decision texts; it does not examine how these decisions are put into practice at the state level or what kind of outcomes they produce. Furthermore, the impact of regional differences could not be evaluated in detail; for example, the problems faced by small island states and those of large coastal



states were addressed within the same framework. In addition, other international mechanisms outside the UNFCCC (for example, the UNCLOS or the Convention on Biological Diversity) were excluded from the scope. Finally, the influence of political and economic factors on the decision-making processes was also left out of the evaluation. These limitations are factors that must be taken into consideration when interpreting the findings.

As a whole, the study encompasses a conceptual framework, a theoretical framework, a section on the UNFCCC and its importance, and an analysis of the COP, CMP, and CMA decisions. In the conceptual framework section, terms such as the global climate regime, marine environmental policies, the United Nations Conference of the Parties, and COP, CMP, and CMA are defined. The theoretical framework section presents the purpose, methodology, and research questions. Another section of the study provides information on the UNFCCC and outlines its historical position. In the final section, the COP, CMP, and CMA decisions are examined through categories of marine environmental policies, and all decisions are analyzed from a historical perspective and in terms of the role of ocean and marine ecosystems within the global climate regime.

I. THEORETICAL FRAMEWORK: MULTI-LEVEL GOVERNANCE

1. Purpose

The study involves the analysis of COP decisions from the perspective of marine environmental policies. Accordingly, it aims to identify which provisions related to the marine environment are contained within the COP, CMP, and CMA decisions and to determine the topics with which these provisions are associated. Furthermore, in a broader sense, the study includes the following objectives:

- **The Relationship Between the Global Climate Regime and Marine Environmental Policies:** To examine the relationship between COP, CMP, and CMA decisions and marine environmental policies, and to identify the categories of marine environmental policy under which these decisions are taken.
- **Marine Climate Adaptation and Mitigation Policies:** To analyse internationally adopted decisions that are linked to the marine ecosystem and the fight against climate change, under the headings of mitigation and adaptation policies.
- **Identification of Policy Gaps:** To identify policy gaps by establishing the relationship between COP, CMP, and CMA decisions and marine

- environmental policies, and to determine the shortcomings in the protection of seas and oceans within the global climate regime.
- **Contribution to Sustainability Goals:** To examine the connection between COP, CMP, and CMA decisions and the fourteenth Sustainable Development Goal (Life Below Water) through the analysis of marine environmental policies, and to investigate the processes required to achieve this goal.
 - **Marine Biodiversity, Marine Pollution, and Marine Protected Areas:** To examine the contributions made by COP, CMA, and CMP decisions, on a decision-specific basis, to the processes of reducing marine pollution, increasing marine protected areas, and conserving marine biodiversity.

2. Methodology

The categories described above were used as classification units in the coding of the COP, CMA, and CMP decisions. In this respect, the texts of all decisions were reviewed, and the relevant decisions were classified according to these categories. In the process, the classification unit in which a decision belonged was determined and placed according to its content. Thus, it was investigated which classification unit was associated with the decision that was an output of which meeting. While examining marine environmental policies, it was examined which topic was prioritized in which meeting. This also provided the opportunity to examine the change over time. In order to ensure reliability and validity, the decision texts were reviewed at all stages of the coding process. As a limitation of the study, only the COP, CMA, and CMP decisions were examined.

In the process of classifying the decision texts, the COP, CMA, and CMP decisions were first examined in detail and coded according to eleven established main categories: Reduction of Carbon Emissions in Maritime Transport, Resilience of Small Island States, Protection and Planning of Marine Coasts, Conservation of Marine Biodiversity, Marine Research, Development, and Observation, Prevention of Sea Level Rise, Prevention of the Increase in Sea Water Temperatures, Sustainability of Fisheries and Aquaculture, Prevention of Acidification, Sustainability of Marine Tourism, and Development of Blue Carbon Processes. During the coding process, the content analysis technique, a qualitative analysis method, was utilized, and the decision texts were thematically disaggregated. At this stage, the content of the decisions was carefully evaluated, and thematic coherence was maintained when determining



which categories they belonged to. Furthermore, to analyse the distribution of decisions over time, the meeting year and context for each decision were also recorded. In this way, the evolution of marine environmental policies and the shifts in their priority areas over time were presented more systematically. To enhance the reliability of the coding process, the collected data were evaluated through cross-checks, and consistency analyses were conducted.

3. Research Questions

The study's research questions are as follows:

1. How are marine environmental policies addressed within the framework of COP, CMA, and CMP decisions?
2. In the COP, CMA, and CMP decisions, which topics related to marine environmental policies have been prioritized?
3. How has the content of decisions made regarding marine environmental policies changed over time?
4. Within the COP, CMA, and CMP decisions concerning marine environmental policies, in which categories have more decisions been made, and which categories have been neglected?

II. CONCEPTUAL FRAMEWORK

1. Global Climate Regime

Historically, the climate regime refers to the entire body of rules, principles, and institutions created with the participation of countries, international organizations, civil society organizations, and societies to regulate climate change and its related problems. In particular, it can be stated that since the signing of the UNFCCC in 1992, the global climate regime has been structured and formalized among states. Accordingly, the elements of the global climate regime can be divided into four categories: international agreements, institutions and mechanisms, finance and support mechanisms, and sanctions and monitoring mechanisms.¹¹

The international agreements element of the global climate regime is important because it is the primary component that establishes the body of rules and the fundamental framework. The first of these is the UNFCCC, signed in 1992. As

¹¹ Robert Falkner, 'American Hegemony and the Global Environment' (2005) 7(4) *Int Stud Rev*, page 585.

the founding element of the global climate regime concerning climate change, the convention forms the basic framework for combating it. The UNFCCC, amended by the Kyoto Protocol in 1997, is significant for setting the primary greenhouse gas emission reduction targets. The Paris Agreement, adopted in 2015, which set a 1.5-2-degree target for global temperature increase, tasked countries with creating Nationally Determined Contributions and placed upon them the responsibility for these declarations to serve as crucial building blocks in the fight against climate change.¹²

Institutions and mechanisms constitute another element of the global climate regime. Examples of these include the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) and the COP. The IPCC is a United Nations body that evaluates scientific evidence on climate change and produces scientific knowledge on the subject through reports, synthesis reports, and working groups. The COP, on the other hand, is described as the body where the annual meetings of the UNFCCC are held and decisions are made. The COP processes, organized under the UNFCCC and comprising the annual meetings held by the party states, include meetings where agreements and action plans on climate change are negotiated.¹³

As the third element, finance and support mechanisms are important as they constitute one of the foundations of the global climate regime. In this category, which includes mechanisms such as the Green Climate Fund, the Sustainable Development Fund, and international climate finance, funding is provided for least developed or developing countries to enable them to implement their climate change adaptation and mitigation policies.¹⁴

Finally, the elements of the global climate regime include sanctions and monitoring mechanisms. This element is based particularly on the Nationally Determined Contributions of the state's party to the UNFCCC. Nationally Determined Contributions refer to the declaration's countries provide in a transparent and accountable manner for the monitoring and evaluation of their processes related to climate change. The Nationally Determined Contributions, which are updated every five years and include each country's economic, social,

¹² Joanna Depledge, *The Organization of Global Negotiations: Constructing the Climate Change Regime* (Earthscan 2005), page 41.

¹³ Mike Hulme, 'Meet the IPCC: Mapping the Political and Scientific Landscape of the Intergovernmental Panel on Climate Change' (2011) 21(2) *Glob Environ Change*, page 368.

¹⁴ Axel Michaelowa and Katharina Michaelowa, 'Climate Finance: The Political and Institutional Challenges' (2011) 20(5) *Environmental Politics*, page 668.



and environmental goals for climate change, contain strategies for climate change adaptation and greenhouse gas emission reduction.¹⁵

2. United Nations Framework Convention on Climate Change

The UNFCCC is an international environmental agreement and the foundational instrument of the global climate regime, created to combat the problems caused by climate change. The convention declared the necessity of international cooperation to reduce the impacts of climate change and bring global warming under control. The UNFCCC was adopted on May 9, 1992, and initiated negotiation processes in response to the growing scientific evidence regarding the threats posed by increasing greenhouse gas concentrations in the atmosphere. These threats can lead to an increase in the world's average temperatures at rates unprecedented in history, and as a result, can cause adverse effects such as sea-level rise, increased hurricane and cyclone activity, drought, desertification, and coral bleaching.¹⁶

The United Nations General Assembly initiated the negotiation process for the UNFCCC. In 1988, the General Assembly acknowledged that “climate change is a common concern of humankind” and called upon governments, intergovernmental organizations, and non-governmental organizations to make a concerted effort to urgently prepare a framework convention on climate change. Also in 1988, the United Nations Environment Programme (UNEP) and the World Meteorological Organization (WMO) established the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) to provide the international community with the necessary scientific guidance for taking further steps. The IPCC's First Report, published in August 1990, predicted a best estimate of a 0.3-degree increase in global temperatures per decade and set an uncertain range of increase between 0.2 and 0.5 degrees per decade. The IPCC explained the environmental, economic, and social consequences of these warming rates.¹⁷

The COP is the supreme body of the UNFCCC and is tasked with regularly reviewing the implementation of the convention and making decisions to promote its effective implementation. The COP convened for the first time within one year of the Convention's entry into force and meets annually

¹⁵ Joeri Rogelj and others, 'Paris Agreement Climate Proposals Need a Boost to Keep Warming Well Below 2 °C' (2016) 534 *Nature*, page 631.

¹⁶ Daniel Bodansky, 'The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary' (1993) 18(2) *Yale J Intl L*, page 451.

¹⁷ *ibid* page 452.

thereafter, unless otherwise decided by the COP. It has numerous specifically enumerated tasks, which primarily include periodically examining the obligations of the parties, facilitating the coordination of measures, promoting and guiding comparable methodologies for the preparation of greenhouse gas emission inventories, assessing the implementation of the convention by all parties and the overall effect of the measures, and adopting regular reports on the implementation of the convention.¹⁸

Among the primary objectives of the UNFCCC is to prevent atmospheric greenhouse gas concentrations from reaching dangerous levels. To achieve this, the UNFCCC imposes various obligations on its party countries. These obligations include reducing greenhouse gas emissions, implementing adaptation to the effects of climate change, increasing technological cooperation among parties, providing financial support for climate change adaptation, and giving support to developing countries. The core principle of the Convention is that of common but differentiated responsibilities. According to this, every country is directly responsible for combating climate change; however, developed countries, which have historically emitted more greenhouse gases, bear a greater responsibility in the fight against climate change.

In its initial stage, although the Convention did not include binding emission reduction targets, it requested that party countries monitor and report their greenhouse gas emissions. In 1997, the Kyoto Protocol was adopted in Kyoto and entered into force in 2005. Following this protocol, binding greenhouse gas emission reduction targets were established for developed countries. The first commitment period for these targets covered 2008-2012, while the second commitment period covered 2013-2020. In 2015, the Paris Agreement was adopted at COP21 and entered into force in 2016. The Agreement aims to keep the global temperature increase to well below 2 degrees Celsius compared to pre-industrial levels and to pursue efforts to limit the increase to 1.5 degrees Celsius. Each party to the Agreement sets and updates its greenhouse gas reduction targets through the creation of nationally determined contributions.

3. Marine Environmental Policies

In their broadest definition, marine environmental policies refer to public policy processes that encompass the protection, sustainability, and management of sea and ocean ecosystems. Marine environmental policies include laws, regulations,

¹⁸ *ibid* page 454.



strategies, or practices established at the national or international level. The primary objective of marine environmental policies is to implement regulations aimed at eliminating threats that lead to the degradation of the marine ecosystem. The main goals of marine environmental policies include protecting the marine ecosystem, conserving marine biodiversity, preventing or controlling marine pollution, limiting the impacts of climate change on seas and oceans, and ensuring the sustainability of fisheries and aquaculture, maritime transport, and port management.¹⁹

There are six areas covered by marine environmental policies. The first of these is the fight against marine pollution. The field of combating marine pollution is divided into two: addressing land-based pollutants and addressing sea-based pollution. The foundation of this area is the cleansing of seas and oceans from pollution and the prevention of contamination.

The second of the six areas is the conservation of marine biodiversity. The conservation of marine biodiversity refers to a process that adopts the principle of protecting all living and non-living entities in the sea and ocean. The field of marine biodiversity conservation, which includes processes such as protecting species under threat of extinction, population control for sustainable fishing, and the preservation of reefs and seagrasses, encompasses a process that must be carried out in connection with all other areas.²⁰

The third sub-field of marine environmental protection is the protection and management of marine coasts. The protection of marine coasts can be described as the spatial management of seas and oceans and the establishment of marine protected areas. The protection and management of marine coasts consist of declaring ecologically sensitive sea and ocean areas as protected zones and restricting activities such as mining, fishing, and tourism in these areas. Furthermore, the management of marine coasts also includes processes such as integrated coastal zone management.²¹

¹⁹ Suzanne J. Boyes and Michael Elliott, 'Marine Legislation - The Ultimate "Horrendogram": International Law, European Directives & National Implementation' (2014) 86(1) *Mar Pollut Bull*, page 39.

²⁰ Boris Worm and others, 'Impacts of Biodiversity Loss on Ocean Ecosystem Services' (2006) 314(5800) *Science*, page 787.

²¹ Enric Sala and others, 'Assessing Real Progress Towards Effective Ocean Protection' (2018) 91 *Marine Policy*, page 11.

Another area, which is directly related to the sea and ocean environment, is climate change adaptation and the reduction of carbon emissions. Seas and oceans are crucial ecosystems for adapting to climate change and mitigating its effects. Therefore, preventing sea and ocean level rise, preventing acidification, and using marine renewable energy sources are important for mitigating the impacts of climate change. In this respect, the protection of the marine environment is a key element in mitigating the effects of climate change.²²

The fifth element of marine environmental protection is the sustainability of fisheries and aquaculture. Although fisheries and aquaculture are a source of livelihood and food for many people in the world, the marine environment can face irreversible problems as a result of these activities not being conducted in a sustainable manner. The protection of the marine environment will also be made possible if the sustainability of fisheries and aquaculture is ensured through stock conservation, habitat protection, and science-based management, in order to protect both the marine ecosystem and economic, social, and environmental conditions.²³

The sixth and final element of marine environmental protection is the sustainability of maritime transport and port services. This element aims to minimize the environmental problems arising from maritime activities. To achieve this aim, priority is given to reducing carbon emission rates from maritime activities, preventing pollution, protecting sensitive ecosystems, making logistics systems more efficient, transitioning to green port practices, and reducing circulation costs. In short, to protect the marine environment, the goal is to use sustainable methods in maritime transport and port services, and particularly to reduce carbon emission rates.²⁴

III. UNITED NATIONS CONFERENCE OF THE PARTIES AND COP, CMP, AND CMA DECISIONS

The COP is an international summit where the states party to the UNFCCC meet regularly each year. The meetings at these summits include decisions aimed at

²² Scott C. Doney and others, 'Ocean Acidification: The Other CO₂ Problem' (2009) 1(1) *Annu Rev Mar Sci* 169; Church JA and White NJ, 'Sea-Level Rise from the Late 19th to the Early 21st Century' (2011) 32 *Surveys in Geophysics*, page 585.

²³ Rosamond L. Naylor and others, 'A 20-Year Retrospective Review of Global Aquaculture' (2021) 591(7851) *Nature*, page 551.

²⁴ Evert A. Bouman and others, 'State-of-the-Art Technologies, Measures, and Potential for Reducing GHG Emissions from Shipping' (2017) 52 *Transp Res D Transp Environ*, page 408.



combating climate change, adapting to climate change, developing processes related to climate change, and implementing policies for climate change. Since the first COP meeting held in Berlin in 1995, all states have participated in the meetings each year in a different country in order to find solutions to the problems arising from climate change.²⁵

Among the general objectives of the COP meetings is the setting of international climate policies. International cooperation is of vital importance in these meetings, which prioritize the measures to be taken and the steps to be followed by countries in the fight against climate change. The goals of limiting the global temperature increase to 1.5 degrees and reducing greenhouse gas emissions, providing financing for solutions aimed at climate change, providing support for climate change adaptation projects, and supporting the accountability of countries describe the general structure of the COP meetings.²⁶

To give examples of COP meetings, four significant conferences can be mentioned. The first of these is COP 3, held in 1997. At this meeting, the Kyoto Protocol was adopted, and binding greenhouse gas reduction targets for developed countries were established. The second of the important COP meetings is COP 21, held in Paris in 2015. Following this meeting, the Paris Agreement was adopted. In that agreement, it was pledged by the party states to keep global temperature increases below 2 degrees and to aim for a target of 1.5 degrees. Another important COP meeting is COP 26. At the meeting held in Glasgow in 2021, it was decided to reduce the use of coal and to phase out subsidies for fossil fuels. Additionally, the process of achieving carbon neutrality was evaluated at the meeting. Another important COP meeting is COP 28, held in 2023. At the meeting, increasing the pace of global emission reductions and expanding financial support mechanisms to mitigate the effects of climate change were discussed by the party states.²⁷

COP meetings are important as they are summits where global goals are established. These meetings, where long-term goals related to climate change are set, also serve as a reference for countries to develop their legal frameworks. The

²⁵ Joyeeta Gupta, *The History of Global Climate Governance* (Cambridge University Press 2014), page 41.

²⁶ Scott Barrett, *Environment and Statecraft: The Strategy of Environmental Treaty-Making* (Oxford University Press 2003), page 53.

²⁷ Robert Falkner, 'The Paris Agreement and the New Logic of International Climate Politics' (2016) 92(5) *Intl Aff*, page 1107.

binding nature of decisions made at COP meetings varies depending on how the outcomes are formalized by the participating countries. For example, some COP decisions result in protocols and agreements to which states become direct parties. Moreover, these agreements obligate the parties to submit Nationally Determined Contributions. However, there are no punitive sanctions for countries if they fail to meet the emission targets established through COP decisions. Apart from these processes, the vast majority of decisions taken at COP meetings are recommendatory in nature. The implementation of the relevant decisions is at the discretion of the countries themselves. While not directly binding, COP decisions are political commitments. Their implementation is linked to whether countries integrate the relevant processes into their policy documents at the national level. Nevertheless, such decisions create political and moral pressure on the countries themselves and can have significant practical impacts.²⁸

CMP decisions are also considered within the scope of the Conference of the Parties decisions. Their distinguishing feature, however, is that they contain decisions pertaining specifically to the protocol. These meetings, which comprise the decisions made by the countries party to the Kyoto Protocol, include processes to ensure the implementation of the protocol, determine global emission targets, and enable countries to cooperate on climate change. Both technical and political decisions are made in these meetings. CMP meetings are held concurrently with the annual COP meetings under the UNFCCC. The relevant decisions encompass countries' emission reduction targets, reporting requirements for their emissions, methods for regulating carbon markets, adaptation and finance mechanisms, greenhouse gas inventories, and their related verification processes.

CMA decisions are similar to CMP decisions but involve meetings that contain decisions made under the scope of the Paris Agreement. These decisions are the result of the main decision-making mechanisms created to ensure the implementation and oversight of the Paris Agreement. Decisions under the CMA are made by the countries party to the Paris Agreement and, as an element of the global climate regime, include important regulations for combating climate change. The main topics of these decisions include establishing the Paris

²⁸ Christina Voigt, 'The Compliance and Effectiveness Mechanism of the Paris Agreement' (2016) 25(2) *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, page 161.



Rulebook (which contains the implementation rules for the Paris Agreement), reviewing and strengthening nationally determined contributions and adaptation plans, enhancing climate finance, regulating loss and damage mechanisms, strengthening carbon markets and cooperative mechanisms, and finally, conducting and evaluating the global stocktake processes. Like CMP meetings, CMA meetings are held concurrently with COP meetings. The general purpose of these meetings is to manage the cooperation processes among states and to create the necessary regulations to ensure the objectives of the Paris Agreement are achieved.

In the national literature as well, it is seen that the studies conducted on climate change and global climate policies are gradually increasing but are still limited in number. These studies predominantly examine the effects on Türkiye of global climate regimes such as the UNFCCC, the Kyoto Protocol, and the Paris Agreement, and the obligations undertaken in this process. Öztürk and Öztürk,²⁹ by addressing the historical development and obligations of the international climate agreements to which Türkiye is a party in the period extending from the UNFCCC to the Paris Agreement, have emphasized the effects of the Kyoto Protocol and the Paris Agreement on national environmental policies and have shed light on the process of Türkiye's inclusion in the global climate regime. In a similar manner, Sadioğlu and Ağralan³⁰ have evaluated the climate change discussions within the framework of the COP 25 negotiations and, by examining Türkiye's position in this process, have revealed that the conflicts of interest between developed and developing countries limit the effectiveness of the negotiations. Demir,³¹ on the other hand, has addressed in detail Türkiye's obligations under the Paris Agreement and COP 26, and by discussing the country's announced "net zero emission" target for 2053 and the greenhouse gas reduction strategies it foresees until the year 2030, has stated that Türkiye is at greater risk against climate change due to its fragile geographical structure. Kaya,³² on the other hand, has addressed the transition process from the Kyoto

²⁹ Mehmet Öztürk and Arzu Öztürk, 'BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na: Birleşmiş Milletler'in İklim Değişikliğiyle Mücadele Çabaları' (2019) 12(4) Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 527, 533.

³⁰ Uğur Sadioğlu and Erkan Ağralan, 'İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP 25)' (2020) 11(Ek Sayı 1) KAÜİBFD 361, 379.

³¹ Aynur Demir, 'Paris Anlaşması ve 26. Taraflar Konferansı (COP 26)'nda Türkiye Değerlendirmesi: Yükümlülükler ve Sorumluluklar' (2022) 15(2) Biological Diversity and Conservation 162, page 163.

³² Hulusi Ekber Kaya, 'Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları' (2020) 4(10) Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi 165, 179.

Protocol to the Paris Agreement with a historical perspective; has emphasized the international dimension of environmental problems and the obligation of states to act collectively, and has also stated that the differences in interest between developed and developing countries are the biggest obstacle before global climate negotiations. In this context, it is seen that the national literature offers limited but valuable contributions; and provides an important ground for understanding Türkiye's position in international climate policies and for developing national policies compatible with global processes.

The International Court of Justice's (ICJ) advisory opinion of 23 July 2025, titled *Obligations of States in respect of Climate Change*, has brought significant clarity to the status of COP and CMA decisions within international law. The Court, while acknowledging that these decisions are not in every case directly binding, has emphasized that they could possess the character of "subsequent agreements" that shed light on the interpretation of multilateral environmental treaties, such as the Paris Agreement. Thus, COP decisions can be evaluated not only as an expression of political commitments but also as instruments that concretize and interpret the treaty obligations of states.

The Court also stated that for COP decisions to create a binding effect is dependent on their being supported by state practice and a sense of legal obligation. This approach strengthens the obligations of states in the fight against climate change by making COP decisions secondary normative sources in international law. Therefore, the ICJ's opinion demonstrates that COP decisions are not merely political guidance documents, but a normative framework that, under appropriate conditions, can produce legally binding consequences for states.

IV. FINDINGS: UNFCCC AND COP, CMP, AND CMA DECISIONS

In the last twenty years, in the field of climate policy, awareness regarding the problems related to the ocean and marine environment has increased. This awareness has brought about the result of a greater convergence of climate and ocean governance processes. The UNFCCC and the agreements that follow it represent a universal international law architecture that the parties work on to reduce greenhouse gas emissions and to adapt to climate change. With a broader understanding of participation, unadmitted organizations that are competent in matters covered by the UNFCCC (those that have not completed the admission process to become a special observer) are permitted to attend the sessions of the convention bodies. Non-parties include observer states and observer



organizations, whose representatives have the right to participate by providing information to the UNFCCC process, but who do not have voting rights or decision negotiating privileges. In addition to observer states, non-parties encompass a wide variety of organizations (those that have been granted special observer status) such as specialized agencies in the United Nations system, other intergovernmental organizations, and non-governmental organizations.³³

In the preamble and in Article 4 of the UNFCCC, the possible adverse effects of sea level rise on islands and coastal areas are explicitly mentioned in the context of integrated plans for coastal zone management, and it considers the ocean primarily as a narrow but important component of greenhouse gas sinks and reservoirs.³⁴ In addition, oceans and seas have historically received very little attention, both in COP meetings, in special negotiations, and in side events.³⁵ This exceptional treatment of the ocean by the international climate regime can be explained by the broad scope of the UNFCCC and the fact that multilateral climate negotiations have traditionally focused on the anthropogenic causes and consequences of climate change on the atmosphere, terrestrial ecosystems, and the economy.³⁶ In climate policy, the first environmental discussions related to oceans and seas have focused on mitigation.³⁷ Historically, states have generally shown a lack of political will to include issues related to oceans and seas on the international climate regime's agenda, as a result of a limited understanding of the role of oceans and seas within the global climate system, and because they would have to add highly controversial topics such as finance or technology transfer to an already complex process.

At COP 21, held in 2015, some state and non-state actors voluntarily included ocean-based solutions in the political discussions in the context of scalable strategies for mitigating the effects of climate change and adapting to climate change. The resulting Paris Agreement set the ultimate goal of limiting global

³³ Bobbi-Jo Dobush and others, 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) *Climate Policy*, page 254.

³⁴ Bleuenn Guilloux and Romain Schumm, 'Which International Law for Ocean and Climate?' (Ocean and Climate Platform, October 2016), page 79.

³⁵ Yassir A. Eddebbar and others, 'The Oceans and the UN Framework Convention on Climate Change' (2015) 24(3) *Limnol Oceanogr Bull*, page 69.

³⁶ Bleuenn Gaëlle Guilloux, 'Ocean and Climate Regime Interaction' (2020) 34(1) *Ocean Yearbook Online*, page 43.

³⁷ David Freestone, 'Editorial - Climate Change and the Oceans' (2009) 3(4) *Carbon & Climate Law Review*, page 383.

warming to well below 2 degrees and ideally to 1.5 degrees, and for the first time put forth the importance of ensuring the integrity of all ecosystems, including oceans and seas. This situation responds to the long-standing concerns that the risks to marine biodiversity and ecosystem integrity were not being sufficiently considered by the parties when considering climate action.³⁸ Nevertheless, this decision concerning oceans and seas essentially continues to remain political and has little to no legal effect.³⁹

Following COP21, interest towards the inclusion of oceans and seas in climate negotiations has increased. In 2016, governments requested that the IPCC prepare a special report on the ocean and cryosphere in a changing climate. At COP22, the ‘Ocean Action Days’, regularly organized by the Global Ocean Forum, gained more visibility by being moved from the publicly accessible ‘green zone’ area to the exclusive ‘blue zone’ area. Furthermore, a multi-stakeholder initiative including governments, international organizations, non-governmental organizations, scientific institutions, and the private sector launched the “Roadmap for Oceans and Climate Action” (ROCA). The Fijian Presidency at COP23 announced the “Ocean Pathway” for the purpose of ensuring greater consideration of oceans and seas in the UNFCCC process and increasing actions in priority areas affected by ocean and climate change.⁴⁰

Due to their size, depth, dynamic circulation, biogeochemistry, and the high heat capacity of water, oceans and seas have a unique dominance over the climate system. For example, oceans and seas, by absorbing approximately 93% of the excess heat generated by anthropogenic greenhouse gas emissions since 1955,⁴¹ have prevented the true cost of carbon emissions from fossil fuels. Furthermore, oceans and seas absorb more than a quarter of global carbon emissions each year, that is, an amount roughly equivalent to China’s total annual carbon emissions.⁴² It is expected that this carbon and heat uptake will also continue in the future,

³⁸ Daniel Klein and others, *The Paris Agreement on Climate Change: Analysis and Commentary* (Oxford University Press 2017), page 4.

³⁹ Bleuenn Gaëlle Guilloux, ‘Ocean and Climate Regime Interaction’ (2020) 34(1) *Ocean Yearbook Online*, page 43.

⁴⁰ See: IPCC, *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate* (2019).

⁴¹ Sydney Levitus and others, ‘World Ocean Heat Content and Thermosteric Sea Level Change (0-2000 m) 1955-2010’ (2012) 39 *Geophys Res Lett*, page 2.

⁴² Corinne Le Quéré and others, ‘Global Carbon Budget 2015’ (2015) 7 *Earth Syst. Sci. Data*, page 349.



and it holds significant implications for the ocean and for future emission reduction targets and strategies.⁴³

Unlike activities on land (for example, deforestation), although problems related to oceans and seas may seem uncertain and complex, they may not be directly related to the concerns of policymakers. Furthermore, the effectiveness of the UNFCCC as a platform for many international collaborations in recent times is being questioned.⁴⁴ Problems related to the ocean and marine environment, which have a high degree of complexity and uncertainty, can make the UNFCCC process even more complex and even less efficient. However, these challenges do not justify oceans and seas being left in the background in climate negotiations. On the contrary, ocean issues need to be addressed in the UNFCCC in a clear, simple, and relevant manner. Because processes related to the ocean and marine environment can serve as a unifying area for finding common solutions and can help in the establishment of new alliances in a highly polarized UNFCCC atmosphere. Finally, as new problems related to the ocean and marine environment emerge (for example, changes in the Arctic Ocean and related geopolitical issues), the existence of an ocean regulatory mechanism within the UNFCCC can serve as a legal framework for proactively resolving future climate-ocean/sea problems.⁴⁵

The decision of 195 countries to adopt the Paris Agreement at COP 21 on 12 December 2015 was a historic turning point for climate change policy and a great success in multilateral diplomacy. Unlike the Kyoto Protocol, which was adopted approximately twenty years earlier, the Paris Agreement distinctly focuses on the issue of the impacts of and adaptation to climate change. This change is a potentially important development in terms of policies for oceans and marine ecosystems. Despite the central role that oceans and seas play in regulating the climate and in absorbing anthropogenic carbon emissions, before the Paris Agreement climate diplomacy showed very little interest in oceans and seas. Although the 1992 UNFCCC officially recognized the importance of marine ecosystems as greenhouse gas sinks and reservoirs, ocean, sea, or coastal

⁴³ Bobbi-Jo Dobush and others, 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) *Climate Policy*, page 254.

⁴⁴ David G. Victor, *Global Warming Gridlock: Creating More Effective Strategies for Protecting the Planet* (Cambridge University Press 2011), page 45.

⁴⁵ Bobbi-Jo Dobush and others, 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) *Climate Policy*, page 254.

ecosystems were largely left out of subsequent COP negotiations. The Paris Agreement represented an important turning point for the recognition of oceans and seas in climate negotiations, as evidenced by the increase in side events related to oceans and seas, the greater participation of ocean scientists and non-governmental organizations, and the signing of the “Because the Ocean Declaration” by 22 party states. Furthermore, unlike the Kyoto Protocol, in which ocean and marine ecosystems were not officially recognized, the Paris Agreement explicitly includes oceans and seas in its Preamble.⁴⁶

In the COP, CMA, and CMP decisions taken under the UNFCCC, the regulations directed at marine ecosystems concerning climate change and the decisions taken in order to limit the impacts of climate change on marine ecosystems are limited. However, in recent times, decisions aimed at marine environmental policies and at researching, regulating, and taking measures against the impact of climate change on marine ecosystems have been coming to the agenda. Indeed, processes related to the ocean, small island states, and the marine environment have been discussed quite a lot in the COP meetings held in recent times. Below, the provisions in the COP, CMA, and CMP decisions related to ocean and sea ecosystems are shown within the framework of the relevant classification units.

V. EVALUATION: MARINE ENVIRONMENTAL POLICIES AND THEIR PLACE IN THE GLOBAL CLIMATE REGIME

In Graph 1, the distribution of COP decisions according to the marine environmental policy categories stated in the research methodology section is shown. As a result of the evaluation made specifically for Graph 1, the resilience of small island states is present in almost all of the COP decisions as a dominant element of the global climate regime. The resilience of small island states, which is included among the outputs of almost every COP meeting, is present in many of the meetings extending from the first COP meeting held to the present day. Karaca’s⁴⁷ study reveals that island ecosystems are extremely vulnerable to climate change due to limited area, isolation, and unique natural conditions. This finding is consistent with the emphasis on the resilience of small island states that comes to the forefront in the COP decisions in almost every meeting.

⁴⁶ *ibid* page 257.

⁴⁷ Ümmühangül Karaca and Çiğdem Kaptan, ‘İklim Değişikliğinin Adalar Üzerindeki Etkileri ve Ekolojik Kırılganlık Üzerine Bir Değerlendirme’ (2025) 6(11) *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi* 9, 13.

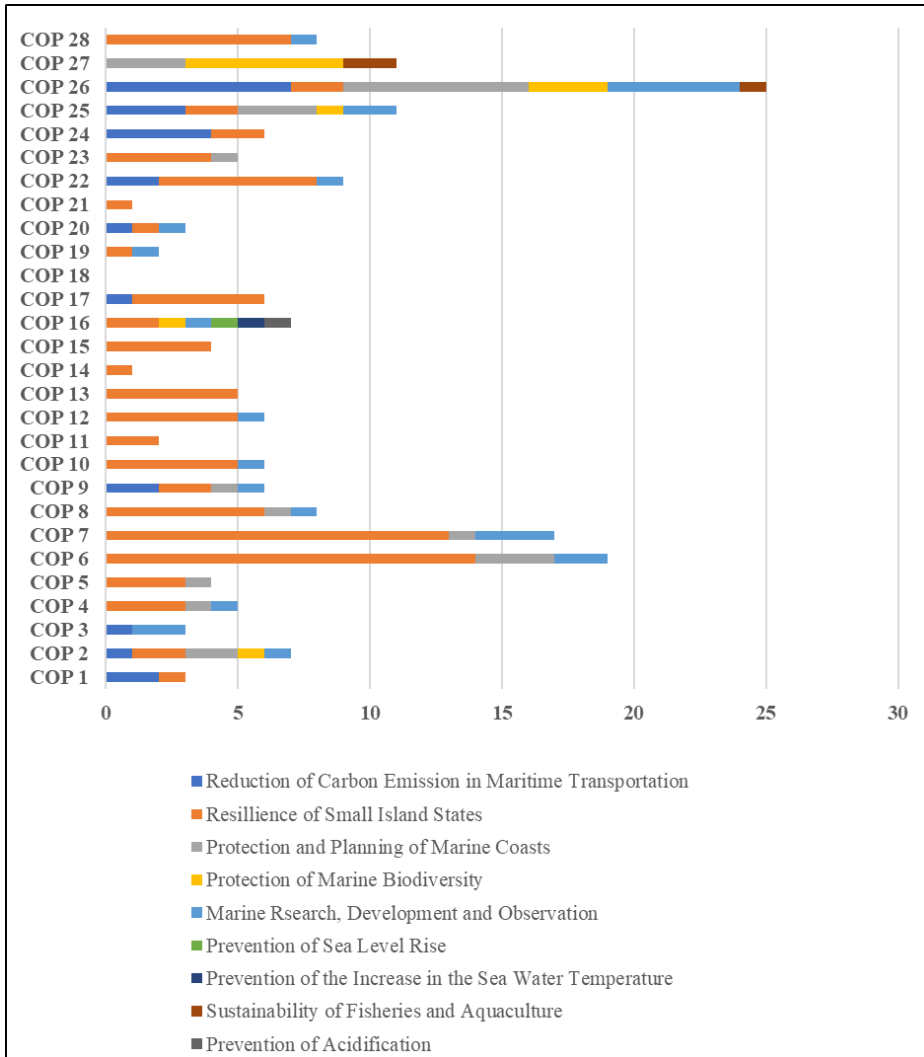


Another evaluation to be made specifically for Graph 1 is the decisions taken regarding the conservation of marine biodiversity, although it found a place for itself in COP 2 and COP 16. In this respect, the conservation of marine biodiversity in particular has become more important in recent years. In particular, the conservation of marine biodiversity has constituted one of the main topics of COP 25, COP 26, and COP 27. Thus, it will not be incorrect to say that in recent times, one of the topics of the global climate regime is the conservation of marine biodiversity. TÜDAV's report⁴⁸ has documented in detail the rise in water temperatures, the increase in sea level, and the pressures on biological diversity in the seas of Türkiye. These observations point to a parallel development with the conservation of marine biodiversity becoming a priority agenda item in the decisions after COP 25.

On the topic of the resilience of small island states, important subjects have been addressed in almost all COP meetings. In particular, so that small island states are not excluded from the global climate regime and can have a say in many commissions, the authority to vote and represent has been granted to the relevant states. In this respect, it will not be incorrect to say that the global climate regime shows special care to small island states due to their direct connection with the ocean and their economies being mostly limited to the ocean. Another important aspect of the resilience of small island states is that in any problem of sea level rise or ocean pollution, the relevant states can evolve directly towards the result of the fragmentation of their economy and their countries' physical integrity.

⁴⁸ Barış Salihoğlu and Bayram Öztürk, *İklim Değişikliği ve Türkiye Denizleri Üzerine Etkileri* (Turkish Marine Research Foundation, İstanbul 2021) 33.

Graph 1: COP Decisions and Marine Environmental Policy Categories



Another issue to be examined specifically for Graph 1 is the process of reducing carbon emissions in maritime transport, which has constituted an important topic of the global climate regime since the COP 1 process. The process of reducing carbon emission rates in maritime transport, which has again become an important topic since COP 22, in particular constitutes a component of global transportation policies, which are a part of the global climate regime. Thus, emission rates originating from transportation, which are an important part of the



problems caused by climate change, have also been evaluated from the perspective of the global climate regime in the context of maritime transport.

In the classification unit of marine research, development, and observation, which is another topic, decisions have been made regarding the support of activities for conducting research, development, and observation within the framework of these topics, by addressing the lack of scientific knowledge concerning oceans and seas, which are among the dominant elements of the global climate regime. Towards the relevant process, especially during the periods of COP 6, COP 7, COP 25, and COP 26, important decisions were made and their importance for the global climate regime was stated. In these meetings, where it was decided that the link between climate and ocean be examined and that this be realized by establishing relevant observation systems and by ensuring the exchange of information through international cooperation, the scarcity of scientific knowledge about oceans and seas was addressed. For this reason, these decisions, which are among the outputs of the COP meetings, ensure future-oriented decision-making mechanisms and the sustainability of the global climate regime. The study by Tittensor et al.⁴⁹ on the integration of climate adaptation and biodiversity in protected marine areas reinforces the importance of the research and observation decisions in the COP meetings aimed at addressing the lack of scientific knowledge about oceans.

As can be seen in Graph 1, the protection and planning of marine coasts also constitutes an important component of the global climate regime. In particular, the issue of planning for coasts, which are not directly within the ocean and sea ecosystem but constitute a component of the ecosystem, and for the structures, facilities, and living areas located on the coasts, constitutes a vital issue from the perspective of the global climate regime. From this aspect, especially in the COP 25, COP 26, and COP 27 meetings, the protection and planning of marine coasts constitutes the common point that the states party to the meeting agreed upon. Kurnaz's study⁵⁰ regarding Türkiye's climate change adaptation processes shows that coastal ecosystems and coastal area planning have been identified among the critical priorities at the national level. This finding supports the

⁴⁹ Tittensor and others 'Integrating climate adaptation and biodiversity conservation in the global ocean' (2019) 5(11) *Sci Adv* 5.

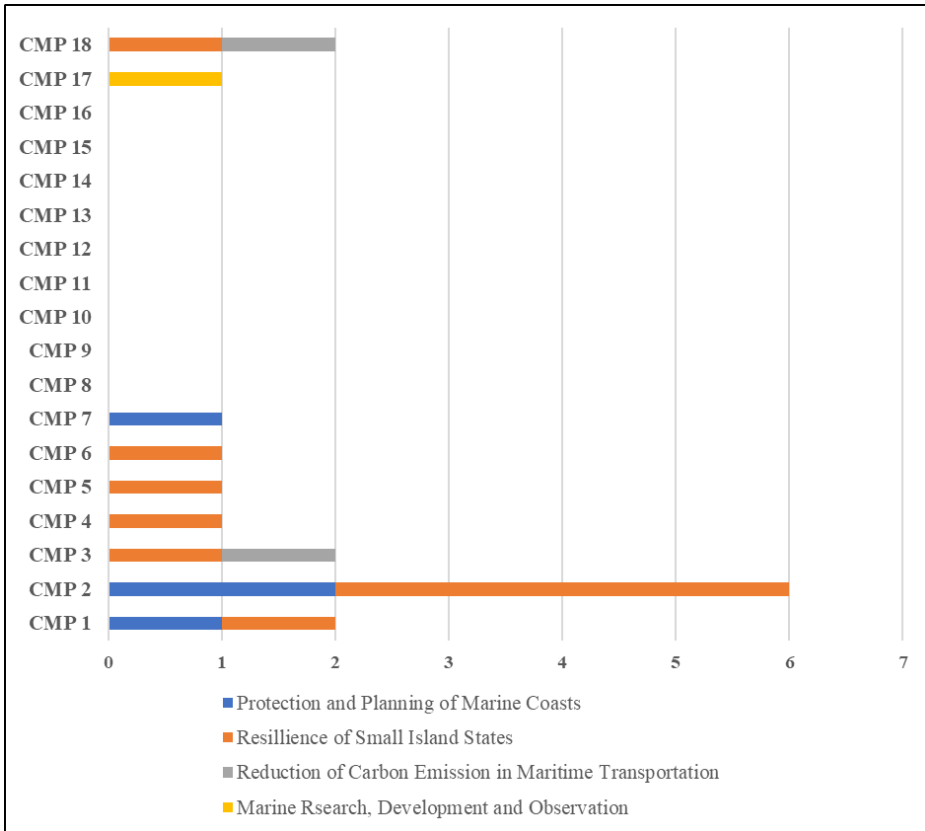
⁵⁰ Mehmet Levent Kurnaz 'İklim Değişikliği ve Uyum Süreçlerinde Türkiye' (2023) 7(1) *Resilience* 199, 201.

increasing importance of the decisions taken regarding the protection and planning of marine coasts during the period of COP 25 to COP 27.

Finally, among the topics of the COP meetings that have increased in importance in recent years from the perspective of the marine environment are the sustainability of fisheries and aquaculture, the prevention of sea level rise, the reduction of the increase in sea water temperatures, and the prevention of acidification. When the topics of the global climate regime are considered, it is seen that for the subjects included in the decision-making processes regarding oceans and seas, specific categories for oceans and seas have been created. In this respect, it can be said that the decisions taken after COP meetings are, over the years, becoming distinct as a result of evaluations made from the perspective of ocean and marine environmental policies, and are increasing in importance in mitigating the effects of climate change.

Below, another element of the global climate regime has been examined within the framework of CMP decisions and marine environmental policy categories. CMP meetings, which include the evaluation of the Kyoto Protocol and its related processes and are organized concurrently with COP meetings, constitute another decision-making mechanism within the global climate regime that contains marine environmental policies. However, in the decisions taken as a result of the relevant meetings, there are decisions related to marine environmental policies that can be gathered in only four categories. In this respect, in half of the relevant meeting decisions, there are no provisions related to marine environmental policies. Moreover, the decisions related to marine environmental policy can be gathered under only four headings.

The most important topic of the decisions of the CMP meetings, which took place after the signing of the Kyoto Protocol, from the perspective of marine environmental policies, is constituted by the resilience of small island states. Under this topic, especially within the scope of the fight against climate change, the vulnerable situation of small island states and, in the face of this situation, the party states' seeing the relevant small island states as a natural part of the global climate regime and giving priority to their demands have been evaluated. Thus, the resilience of small island states, which have the least resilience against climate change due to economic, social, and environmental factors from the perspective of the ocean and marine environment, has gained importance in terms of increasing their voting rights, being given more place in commissions, and their constituting a fundamental component of the targets.

**Graph 2: CMP Decisions and Marine Environmental Policy Categories**

Another marine environmental policy category that emerged as a result of the CMP meetings is constituted by the reduction of carbon emission rates in maritime transport. The relevant topic was discussed and decided upon only in the CMP 3 and CMP 18 meetings. From this aspect, it can be stated that the states that are the founding elements of the global climate regime did not see the reduction of emission rates in maritime transport as an important element in the decisions taken under the Kyoto Protocol. Accordingly, when the single decision taken as a result of the CMP 17 meeting regarding marine research, development, and observation is considered, it can be stated that the decisions of the party states towards the two relevant marine environmental policy categories remained incomplete.

In short, when the CMP meetings are evaluated, it can be stated that in these meetings, which the states party to the Kyoto Protocol held concurrently with the



COP meetings, the decisions regarding marine environmental policies are few in comparison to other decisions. The fact that no decision regarding marine environmental policies was taken in the interval between CMP 8 and CMP 16 shows this. Thus, it will not be incorrect to say that there was no path change in the global climate regime related to oceans and seas, especially after the Kyoto Protocol was realized. Below, an evaluation will be made on the decisions announced at the end of the CMA meetings, which are organized concurrently with the COP meetings, concerning the Paris Agreement, which was renewed specifically within the UNFCCC after the Kyoto Protocol, and which again constitutes one of the dominant elements for the global climate regime.

Another component of the CMP decisions is constituted by the protection and planning of marine coasts. The protection and planning of coasts, which is a vital element from the perspective of the global climate regime, is also included as a fundamental element that has come to the forefront in the meetings of the countries party to the Kyoto Protocol. Especially in this category, which found a place for itself in the first CMP meetings, the necessity for countries with coasts on oceans and seas to determine a common stance in their coastal protection and planning processes has been expressed. The fundamental condition for determining a common stance is constituted by integrated coastal zone management. From this aspect, it has been proposed that the party countries, in cooperation, integrate their integrated coastal zone management plans and protect their own coasts without polluting the coasts of other states.

Unlike the CMP decisions, CMA decisions have contained the provisions of the Paris Agreement concerning oceans and seas and, by taking decisions concerning marine environmental policies regarding this, have taken the importance of the subject into consideration. As a result of the CMP meetings, which have been organized a total of five times, decisions have been taken in eight categories regarding marine environmental policies.

The first of these decisions, again, is constituted by the resilience of small island states. As can be seen in Graph 3, within the scope of the search for solutions to the increasing climate crisis after the Paris Agreement, the resilience of small island states has come to the forefront in the CMP decisions as well, just as in the previous CMA decisions. In this regard, in particular, decisions regarding small island states, which will be directly affected by the disasters that may occur as a result of increasing sea water temperatures and the rise in sea levels, have shown an increase. The common point that was discussed and decided upon in

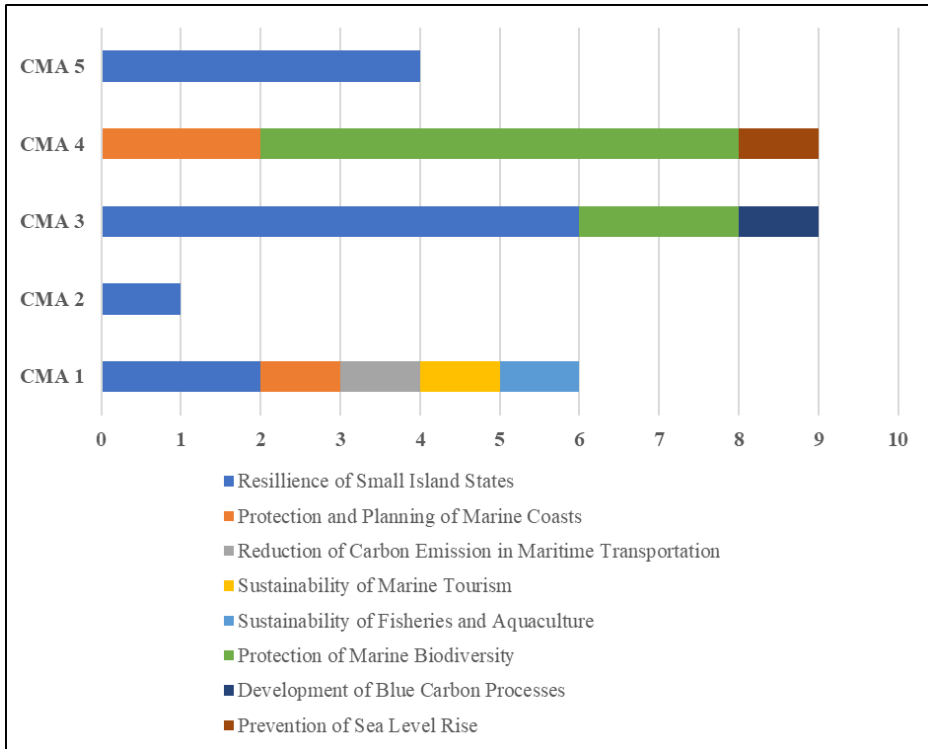


almost all CMA meetings is the increasing of strategies for the resilience of small island states and the giving of more place to small island states in the global climate regime.

Another of the decisions taken as a result of the CMA meetings, which constitutes the majority, is the conservation of marine biodiversity. As seen in Graph 3, especially in CMA 3 and CMA 4, the conservation of marine biodiversity constituted the fundamental element of the global climate regime. In this respect, considering that the Paris Agreement in particular offers an important window of opportunity in terms of the protection of oceans and seas, it is important that decisions regarding this have also been taken. The negative conditions created by the effects of climate change for the ocean and marine ecosystem, and the changing climate conditions with the increase in sea water temperatures, along with the adaptation of invasive species that can adapt to high temperatures to the ocean and sea ecosystem, thereby becoming dominant species, have also brought the conservation of marine biodiversity to an important position in the view of the CMA decisions.

Another importance of the CMA decisions, as also examined in Graph 3, is the fact that the categories related to ocean and marine environmental policies have diversified. When it is considered that a similar change was also experienced in the COP decisions seen in Graph 1, it is the Paris Agreement that has differentiated the content of the decisions within the processes related to the global climate regime, especially concerning ocean and marine environmental policies. In this respect, when CMA decisions are examined, while the decisions on the protection and planning of marine coasts and the reduction of carbon emissions in maritime transport maintain their existence; in addition to these, the categories of the sustainability of marine tourism, the sustainability of fisheries and aquaculture, the development of blue carbon processes, and the prevention of sea level rise have been added. In this respect, the process of developing blue carbon processes in particular brings with it a different and innovative process from other processes, as it includes the protection of corals and also the protection processes of seagrasses. The recently adopted High Seas Treaty (BBNJ Agreement) has brought binding provisions regarding the conservation and sustainable use of marine biological diversity. This development shows a parallel with the emergence of new categories in the CMA decisions concerning marine biodiversity, fisheries, and blue carbon processes.

Graph 3: CMA Decisions and Marine Environmental Policy Categories



CONCLUSION

When the study is evaluated as a whole, it is seen that research has been conducted on the points where marine environmental policies and the COP, CMP, and CMA decisions converge. From this aspect, the examination of the effect created by the UNFCCC from the perspective of the global climate regime in terms of the COP, CMP, and CMA decisions has enabled it to be shown how the classification units of marine environmental policies have changed from a historical perspective. In addition to this, it allows for an idea to be had regarding whether the importance of marine environmental policies in the global climate regime has decreased or increased, and it has been shown which marine environmental policy has come to the forefront in the global climate regime in comparison to the others.

When the COP decisions are evaluated, the resilience of small island states constituted a classification unit that came to the forefront in all years. In this



context, it can be said that importance has been given from the perspective of the global climate regime to the processes for small island states to be able to struggle against the problems originating from climate change. Nevertheless, when the content of the relevant decisions is examined, it has been observed that decisions were mostly taken regarding the representation processes of small island states. Thus, in the non-binding COP, CMP, and CMA decisions, it has been ensured that the representation capacities of small island states are increased and that they are recognized as an actor within the global climate regime by the party states.

When the decisions are examined quantitatively, in the process of the conservation of marine biodiversity, which is another important topic, although the COP, CMP, and CMA decisions diverge from one another, they sit on the same timeline from a temporal perspective. Especially when the CMA decisions are examined, the conclusion can be reached that the party states after the Paris Agreement have accelerated their decision-making processes regarding marine biodiversity and have taken measures regarding the importance of the problems created by climate change from the perspective of oceans and seas. In contrast to this, in the CMP decisions, which are the conference of the parties to the Kyoto Protocol, it is seen that the conservation of marine biodiversity is not yet on the agenda and that the decision-making processes regarding it have been left incomplete. In addition, when looking at the COP decisions, it is again seen that the decision-making processes related to the marine environment have accelerated in the COP meetings held after the process in which the Paris Agreement was signed. In this respect, COP 25 in particular has been a starting point in the examination of the problems related to climate change from the perspective of the ocean and marine environment.

In the processes of marine research, development, and observation and the process of the protection and planning of marine coasts, while more decisions are present especially in the decisions of the first COP, CMP, and CMA meetings, when looking at recent times it has been observed that the frequency of the relevant decisions has decreased. As the reason for this, it has been expressed that until the mid 2010s, in subjects concerning the relevant processes that fell within the area of interest of the global climate regime, the ocean and marine environment remained deficient at the knowledge level, and for this to be provided, the necessity of conducting research, development, observation, and planning processes was stated.

When evaluated together with the aims of the study, all COP, CMA, and CMP processes have been examined within the scope of the study. Thus, by accessing the outputs of each meeting, the place of marine environmental policies in the relevant decisions has been examined in the meetings where climate change is discussed at the highest level from a global perspective. Thus, by showing all decision frequencies in the form of graphs, it has been scrutinized which marine environmental policy element takes place with what weight in the global climate regime, and the conclusion has been reached that especially after 2017, marine environmental policies have begun to be one of the elements of the global climate regime.

This study reveals that marine environmental policies are gradually becoming more visible in the global climate regime. In this context, the strengthening of the capacity of small island states holds importance as a priority. These countries should play an active role not only in representation processes, but also in concrete projects against climate change. The expansion of financing and technical support mechanisms will ensure that these states are directed towards direct actions that will increase their climate resilience.

In addition, the decisions regarding the conservation of marine biodiversity must not remain merely as recommendations. Although it is a positive development that CMA decisions have become more active on this subject after the Paris Agreement, there is a need for international regulations that include more binding commitments. Ecosystem-based solutions such as ocean-based carbon capture technologies and the expansion of marine protected areas must be moved to the centre of the global climate regime.

Another need revealed by the study is the continuity of research, development, and observation activities. When it is taken into consideration that the lack of knowledge regarding the marine environment was a serious problem until the mid-2010s, long-term financial support and the strengthening of international collaborations are necessary. Technological investments such as satellite-based monitoring systems, ocean modelling technologies, and coastal early warning systems will make possible the more effective monitoring and prevention of the impacts of climate change.

Finally, marine environmental policies need to be moved to a strategic position in the global climate regime. Although it is a promising development that these policies have found more space in COP decisions since 2017, innovative approaches must be adopted to maintain this momentum. Mechanisms such as



the evaluation of oceans as carbon sinks and their inclusion in carbon markets will ensure that the marine environment is positioned at the centre of climate policies. The coming to the forefront of marine environmental issues at COP 25 should be evaluated as a beginning; however, the allocation of special sessions to this area in subsequent COP meetings will produce stronger results at the global level.

REFERENCES

- Acciaro M and others, 'Energy Efficiency in Port Operations: A Holistic Perspective on Measures and Strategies' (2014) 66 *Energy Policy* 411
- Barrett S, *Environment and Statecraft: The Strategy of Environmental Treaty-Making* (Oxford University Press 2003)
- Bodansky D, 'The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary' (1993) 18(2) *Yale J Intl L* 451
- Bodansky D, 'The History of the Global Climate Change Regime', in *International Relations and Global Climate Change* (2001) 23
- Bouman EA and others, 'State-of-the-Art Technologies, Measures, and Potential for Reducing GHG Emissions from Shipping' (2017) 52 *Transp Res D Transp Environ* 408
- Boyes SJ and Elliott M, 'Marine Legislation - The Ultimate "Horrendogram": International Law, European Directives & National Implementation' (2014) 86(1) *Mar Pollut Bull* 39
- Brown J and others, 'Climate Finance in 2010 and the Cancun Agreements: A Summary Brief' (2011) *Climate Policy Initiative*
- Carazo MP, 'Contextual Provisions (Preamble and Article 1)' in Daniel Klein and others (eds), *The Paris Agreement on Climate Change: Analysis and Commentary* (Oxford University Press 2017)
- Church JA and White NJ, 'Sea-Level Rise from the Late 19th to the Early 21st Century' (2011) 32 *Surveys in Geophysics* 585
- Costello C and others, 'Global Fishery Futures under Contrasting Management Regimes' (2016) 113(18) *Proc Natl Acad Sci USA* 5125
- Dagnet Y and others, 'Strengthening the Transparency Framework in the Paris Agreement: Perspectives and Challenges' (2019) *World Resources Institute (WRI)*

- Demir, A, 'Paris Anlaşması ve 26. Taraflar Konferansı (COP 26)'nda Türkiye Değerlendirmesi: Yükümlülükler ve Sorumluluklar' (2022) 15(2) *Biological Diversity and Conservation* 162
- Depledge J, *The Organization of Global Negotiations: Constructing the Climate Change Regime* (Earthscan 2005)
- Dobush BJ and others, 'A New Way Forward for Ocean-Climate Policy as Reflected in the UNFCCC Ocean and Climate Change Dialogue Submissions' (2021) 22(2) *Climate Policy* 254
- Doney SC and others, 'Ocean Acidification: The Other CO₂ Problem' (2009) 1(1) *Annu Rev Mar Sci* 169
- Duarte CM and others, 'The Role of Coastal Plant Communities for Climate Change Mitigation and Adaptation' (2013) 3(11) *Nat Clim Change* 961
- Dulvy NK and others, 'Extinction Risk and Conservation of the World's Sharks and Rays' (2014) 3 *eLife* e00590
- Eddebbar YA, Gallo ND and Linsmayer LB, 'The Oceans and the UN Framework Convention on Climate Change' (2015) 24(3) *Limnol Oceanogr Bull* 69
- Falkner R, 'American Hegemony and the Global Environment' (2005) 7(4) *Int Stud Rev* 585
- Falkner R, 'The Paris Agreement and the New Logic of International Climate Politics' (2016) 92(5) *Intl Aff* 1107
- Freestone D, 'Editorial - Climate Change and the Oceans' (2009) 3(4) *Carbon & Climate Law Review* 383 <<https://doi.org/10.21552/CCLR/2009/4/109>>
- Galland G, Harrould-Kolieb E and Herr D, 'The Ocean and Climate Change Policy' (2012) 12(6) *Climate Policy* 764 <<https://doi.org/10.1080/14693062.2012.692207>>
- Gallo ND, Victor DG and Levin LA, 'Ocean Commitments under the Paris Agreement' (2017) 7(10) *Nat Clim Change* 833
- Guilloux B, 'Ocean and Climate Regime Interaction' (2020) 34(1) *Ocean Yearbook* Online 43 <https://doi.org/10.1163/9789004426214_004> accessed 25 February 2025



Guilloux B and Schumm R, 'Which International Law for Ocean and Climate?' (Ocean and Climate Platform, October 2016)

Gupta J, *The History of Global Climate Governance* (Cambridge University Press 2014)

Halpern BS and others, 'A Global Map of Human Impact on Marine Ecosystems' (2008) 319(5865) *Science* 948

Hansen J, Sato M and Ruedy R, 'Perception of Climate Change' (2012) 109(37) *Proc Natl Acad Sci USA* E2415

Hare W and others, 'The Architecture of the Global Climate Regime: A Top-Down Perspective' (2010) 10(6) *Climate Policy* 600

Hilborn R and others, 'Effective Fisheries Management Instrumental in Improving Fish Stock Status' (2020) 117(4) *Proc Natl Acad Sci USA* 2218

Hulme M, 'Meet the IPCC: Mapping the Political and Scientific Landscape of the Intergovernmental Panel on Climate Change' (2011) 21(2) *Glob Environ Change* 368

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), *Climate Change 2021: The Physical Science Basis* (Cambridge University Press 2021)

IPCC, IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate (2019)

Karaca Ü ve Kaptan Ayhan, Ç, 'İklim Değişikliğinin Adalar Üzerindeki Etkileri ve Ekolojik Kırılmalık Üzerine Bir Değerlendirme' (2025) 6(11) *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi* 9

Kaya, HE 'Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları' (2020) 4(10) *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi* 165

Kim RE, 'The Emergent Network Structure of the Multilateral Environmental Agreement System' (2017) 45 *Glob Environ Change* 103

Kurnaz, ML, 'İklim Değişikliği ve Uyum Süreçlerinde Türkiye' (2023) 7(1) *Resilience* 199

Lam JSL and Notteboom T, 'The Greening of Ports: A Comparison of Port Management Strategies in Asia and Europe' (2014) 34(2) *Transp Rev* 169

- Le Quéré C and others, 'Global Carbon Budget 2015' (2015) 7 Earth Syst. Sci. Data 349 <<https://doi.org/10.5194/essd-7-349-2015>> accessed 25 February 2025
- Levitus S and others, 'World Ocean Heat Content and Thermosteric Sea Level Change (0-2000 m) 1955-2010' (2012) 39 Geophys Res Lett L10603 <<https://doi.org/10.1029/2012GL051106>> accessed 25 February 2025
- Lewis A and others, 'Ocean Energy', in IPCC Special Report on Renewable Energy Sources and Climate Change Mitigation (2011)
- Lubchenco J and Petes LE, 'The Interconnected Biosphere: Science at the Ocean's Tipping Points' (2010) 23(2) Oceanography 115
- Marks G, Hooghe L and Blank K, 'Types of Multi-Level Governance' (2001) 5(11) European Integration online Papers
- Michaelowa A and Michaelowa K, 'Climate Finance: The Political and Institutional Challenges' (2011) 20(5) Environmental Politics 668
- Nakhooda S and others, *Climate Finance: Is It Making a Difference?* (Overseas Development Institute, 2014)
- Naylor RL and others, 'A 20-Year Retrospective Review of Global Aquaculture' (2021) 591(7851) Nature 551
- Nicholls RJ and Cazenave A, 'Sea-Level Rise and Its Impact on Coastal Zones' (2010) 328(5985) Science 1517
- Oberthür S and Ott HE, *The Kyoto Protocol: International Climate Policy for the 21st Century* (Springer 1999)
- Orr JC and others, 'Anthropogenic Ocean Acidification over the Twenty-First Century and Its Impact on Calcifying Organisms' (2005) 437(7059) Nature 681
- Öztürk, M, and Öztürk, A, 'BMİDÇS'den Paris Anlaşması'na: Birleşmiş Milletler'in İklim Değişikliğiyle Mücadele Çabaları' (2019) 12(4) Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 527
- Pauly D and Zeller D, 'Catch Reconstructions Reveal That Global Marine Fisheries Catches Are Higher Than Reported and Declining' (2016) 7 Nature Communications 10244



- Pauw P and others, 'Beyond Headline Mitigation Numbers: We Need More Transparent and Comparable NDCs to Achieve the Paris Agreement on Climate Change' (2018) 147(1–2) *Climatic Change* 23
- Pelc R and Fujita RM, 'Renewable Energy from the Ocean' (2002) 26(6) *Marine Policy* 471
- Rajamani L, 'The 2015 Paris Agreement: Interplay between Hard, Soft and Non-Obligations' (2016) 28(2) *Journal of Environmental Law* 337
- Rayfuse R and Scott SV (eds), *International Law in the Era of Climate Change* (Edward Elgar Publishing 2012)
- Rhein M and others, 'Observations: Ocean', in IPCC, *Climate Change 2013: The Physical Science Basis* (IPCC Fifth Assessment Report, 2013)
- Rockström J and others, 'A Roadmap for Rapid Decarbonization' (2017) 355(6331) *Science* 1269
- Rockström J and others, 'A Safe Operating Space for Humanity' (2009) 461(7263) *Nature* 472
- Rogelj J and others, 'Paris Agreement Climate Proposals Need a Boost to Keep Warming Well Below 2 °C' (2016) 534 *Nature* 631
- Sadioğlu U and Ağralan E, 'İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (COP 25)' (2020) 11(Ek Sayı 1) *KAÜİİBFD* 361
- Sala E and others, 'Assessing Real Progress Towards Effective Ocean Protection' (2018) 91 *Marine Policy* 11
- Schuchmann U, *UN Climate Conference: Review of the Ocean Action in the 1st Week* (unpublished, 2018)
- Sciberras M and others, 'Evaluating the Biological Effectiveness of Fully and Partially Protected Marine Areas' (2013) 2(1) *Environmental Evidence* 4
- Smith TWP and others, *Third IMO GHG Study 2014* (2015)
- Raaymakers S, 'The Precautionary Principle and Maritime Safety: Protecting Our Oceans and Coasts' (2003) 27(6) *Marine Policy* 471
- Salihoğlu B ve Öztürk B, *İklim Değişikliği ve Türkiye Denizleri Üzerine Etkileri* (Turkish Marine Research Foundation, İstanbul 2021)
- Sorensen J, *Baseline 2000 Background Report: The Status of Integrated Coastal Management as an International Practice* (2002)

Spalding MD and others, 'Marine Protected Areas: Global Progress and Future Directions' (2010) 107(43) Proceedings of the National Academy of Sciences 18286

Spalding MD and others, 'The Role of Ecosystems in Coastal Protection: Adapting to Climate Change and Coastal Hazards' (2014) 90 Ocean & Coastal Management 50

Streck C, 'Strengthening Finance in the Global Climate Regime' (2020) 20(5) Climate Policy 607

Tittensor DP, Beger M, Boerder K, Boyce DG, Cavanagh RD, Cosandey-Godin A, Crespo GO, Dunn DC, Ghiffary W, Grant SM, Hannah L, Halpin PN, Harfoot M, Heaslip SG, Jeffery NW, Kingston N, Lotze HK, McGowan J, McLeod E, McOwen CJ, O'Leary BC, Schiller L, Stanley RRE, Westhead M, Wilson KL, Worm B, 'Integrating climate adaptation and biodiversity conservation in the global ocean' (2019) 5(11) Sci Adv

UNFCCC, 'Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change' (1997)

UNFCCC, 'Paris Agreement' (2015)

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 1992

Victor DG, *Global Warming Gridlock: Creating More Effective Strategies for Protecting the Planet* (Cambridge University Press 2011)

Voigt C, 'The Compliance and Effectiveness Mechanism of the Paris Agreement' (2016) 25(2) Review of European, Comparative & International Environmental Law 161

Waycott M and others, 'Accelerating Loss of Seagrasses Across the Globe Threatens Coastal Ecosystems' (2009) 106(30) Proceedings of the National Academy of Sciences 12377

Worm B and others, 'Impacts of Biodiversity Loss on Ocean Ecosystem Services' (2006) 314(5800) Science 787